

TOEKOMSTMOGELIJKHEDEN VOOR DUURZAME WERKGELEGENHEID IN HET STEDELIJK GEBIED Turnhout

Paper Enquête

Promotoren:

Rector C. Reyns,
Prof. Dr. E. Van de Voorde,
Prof. Dr. A. Verhetsel,
Prof. Dr. F. Witlox

Onderzoeksmedewerkers:

P. Roothaer,
T. Vanelslander

1. Doelstelling en methodiek

De enquête heeft een dubbele doelstelling ten aanzien van de literatuurstudie die in het bronnenonderzoek aan bod kwam. Eerst en vooral moeten de resultaten een *aanvulling* vormen op het overzicht van relevante indicatoren in het kader van duurzame werkgelegenheid in het stedelijk gebied Turnhout, dat het voorwerp vormt van het bronnenonderzoek. Door het opvullen van de hiaten kan een volledig beeld verkregen worden van de ruimtelijk-socio-economische situatie van het stedelijk gebied. Ten tweede moet de enquête de besluiten omtrent sterkten, zwakten, kansen, bedreigingen en actiepunten, zoals die uit het bronnenonderzoek kunnen worden afgeleid, bevestigen of eventueel weerleggen. Zo krijgt de enquête ook een belangrijke *controlefunctie*.

De enquête is opgesplitst in twee grote delen. Eerst wordt een *schriftelijke* enquête uitgevoerd bij ondernemers. Met de resultaten van dit schriftelijk deel en de conclusies uit de literatuurstudie worden nadien een aantal 'bevoorrechte getuigen' uit de regio en ook uit omliggende regio's aangesproken om *mondeling* een aantal thema's verder uit te diepen.

Zoals gezegd kunnen alle thema's die aan bod komen ondergebracht worden in de indeling van Drewe (1997). Volgens de indeling van Drewe (1997) kunnen de factoren die betrekking hebben op de analyse van een regio in vijf categorieën worden ondergebracht: aantrekkelijkheid, vitaliteit, concurrentiekracht, zin voor innovatie en intra- en intersectoriële relaties. De meeste besproken elementen hebben betrekking op de aantrekkelijkheid van de regio. In de gevallen waar dit niet het geval is wordt expliciet verwezen naar de categorie waartoe zij behoren. We gebruiken deze indeling dan ook expliciet als we de enquêteresultaten bespreken.

2. *Selectie onderzoekspopulatie*

2.1 **Schriftelijke enquête**

Voor wat betreft de schriftelijke enquête is het eerst en vooral belangrijk op te merken dat we niet zijn uitgegaan van ondernemingen maar wel van vestigingen. Een onderneming kan bestaan uit meerdere vestigingen, die niet noodzakelijk allemaal werden geënquêteerd.

De selectie van de te enquêteren vestigingen maakt een onderscheid tussen het stedelijk gebied Turnhout en de omliggende regio's. Tot de omliggende regio's behoren alle regio's die ook in de literatuurstudie aan bod kwamen: het arrondissement Turnhout buiten het stedelijk gebied Turnhout zelf, het arrondissement Antwerpen, het arrondissement Mechelen, het Waasland, het Hageland, Noord-Limburg en Midden-Limburg, West-Noord-Brabant (regio Breda, NL.), Midden-Noord-Brabant (regio Tilburg, NL.) en Zuid-Oost-Noord-Brabant (regio Eindhoven, NL.).

Voor de Belgische vestigingen die werden aangeschreven, werd een beroep gedaan op de vrij toegankelijke Belfirst-databank van het Technisch Bureau Van Dijk. Hierin zijn alle vestigingen opgenomen die hetzij een volledige hetzij een verkorte versie van de jaarrekening moeten indienen bij de Nationale Bank van België.

Voor de selectie van de Nederlandse vestigingen werden lijsten van de Kamers van Koophandel en Fabrieken van West-, Midden- en Oost-Noord-Brabant gebruikt.

Bij de selectie van de aan te schrijven vestigingen uit het *stedelijk gebied* worden twee criteria gehanteerd. Ten eerste moet het aantal werknemers van de vestiging in de lijst zijn opgegeven. Ten tweede moet het aantal werknemers minimum één bedragen. Op die manier zijn 1.055 vestigingen geselecteerd. Deze vestigingen werden alle bevraagd.

Voor de *omliggende regio's* worden opnieuw twee criteria gehanteerd, namelijk (i) dat enerzijds het aantal werknemers hetzij uit de Belfirst-lijst, hetzij uit de lijst van de Kamers van Koophandel moet gekend zijn en (ii) dat de vestigingen minstens 20 werknemers moeten tewerkstellen. Uit de lijst die zo overblijft, worden vier sectoren gefilterd die als *strategische sectoren* voor het stedelijk gebied kunnen worden gekenmerkt na de analyse in de literatuurstudie. Het gaat om grafiek, farmacie, wegvervoer-logistiek en diensten. Bijlage I geeft een overzicht van de NACE-BEL-codes die elk van de vier voorgaande sectoren vertegenwoordigen. In totaal werden voor de grafische sector 129 vestigingen aangeschreven, voor de farmacie 15, voor wegvervoer-logistiek 574 en voor de diensten 448. De onderzoekspopulatie van strategische sectoren uit de omliggende regio's omvat dus 1.166 vestigingen.

Uit de lijst van vestigingen uit de omliggende regio's *die geen deel uitmaakten van de strategische sectoren* en die meer dan 20 werknemers tewerk stellen werden nog eens 1.304 vestigingen geselecteerd. Dit aantal werd trapsgewijs verdeeld. Eerst werd een verdeling gemaakt over de verschillende regio's volgens het aandeel van elke regio in het totaal aantal vestigingen uit de niet-strategische sectoren. Vervolgens werd het aantal te enquêteren vestigingen per regio over de sectoren verdeeld volgens het aandeel van de sector in het totaal aantal vestigingen uit de niet-strategische sectoren uit de regio. In de derde en laatste stap werd dan het aantal te enquêteren vestigingen per sector uit elke regio verdeeld over de grootteklassen volgens het aandeel van de grootteklasse in het totaal aantal vestigingen uit de betreffende (niet-strategische) sector uit de betrokken regio.

2.2 Mondelinge enquête

In de mondelinge enquête komen twee doelgroepen aan bod. Eerst en vooral wordt een diepte-interview afgenomen bij ondernemers die zich in de schriftelijke enquête bereid hadden verklaard tot verdere toelichting. Daarnaast werd ook gesproken met een groot aantal ‘levende krachten’ en ‘captains of industry’ uit de regio Turnhout en uit omliggende regio’s. De industriëlen werden zoveel mogelijk uit verschillende sectoren en vooral uit de strategische sectoren geselecteerd. Een overzicht van alle geënquêteerde actoren wordt gegeven in bijlage II.

3. *Inhoud van de enquête*

3.1 **Schriftelijke enquête**

In de schriftelijke enquête komen vier grote thema's aan bod: (i) vestigingslocatie, (ii) lokale binding en import/export, (iii) personeels- en financiële situatie en (iv) het imago van het stedelijk gebied Turnhout.

Bij het eerste thema komen zowel de *huidige locatie* van de aangeschreven vestiging als mogelijke *alternatieve locaties* aan bod. Voor wat betreft de *huidige locatie* krijgen de ondernemers eerst een lijst met factoren waarbij zij moeten aangeven of het om een troef of een knelpunt van hun huidige vestiging gaat. In de volgende vragen wordt gepeild naar uitbreidingsplannen van de huidige vestiging, plannen voor een bijkomende vestiging (op een andere locatie) met behoud van de bestaande vestiging, en verhuisplannen.

Voor de vragen rond *alternatieve locatie* moeten de ondernemers eerst aangeven of zij al dan niet zelf kunnen beslissen over locatiekeuze. In het geval dat niet zo is, heeft het geen zin de persoon, die de enquête invulde, te laten oordelen over een alternatieve locatie, aangezien een andere instantie toch beslist en daarbij haar eigen criteria hanteert. De ondernemers die wel zelf kunnen beslissen moeten dan aangeven – onafhankelijk van de vaststelling of zij effectief een uitbreiding of een verhuis plannen – welke gemeente zij verkiezen en of zij de voorkeur geven aan een locatie op of buiten een bedrijventerrein. Voor de factoren uit vraag 1 moeten zij nu ook aangeven of zij er relatief veel of weinig belang aan hechten bij de keuze van een alternatieve locatie.

Het tweede thema uit de schriftelijke enquête behandelt de lokale binding en import/export. Hierbij werd aan de ondernemers gevraagd hoeveel *grondstoffen* zij verbruiken, om welke grondstoffen het gaat, hoe ze worden aangevoerd en uit welke regio ze worden gehaald. Verder worden een aantal *basisdiensten* opgegeven waarbij de ondernemers gevraagd wordt of ze er gebruik van maakten en zo ja, door welke regio de diensten werden geleverd. Voor de *afzet van producten en diensten* moeten de ondernemers opnieuw aangeven om welke producten of diensten het gaat en waar en hoe ze worden geleverd.

Verder wordt ook gepeild naar samenwerkingsverbanden: zo die bestaan wordt aan de ondernemers gevraagd te vermelden met welke sector en binnen welk domein de samenwerkingsverbanden bestaan.

Het volgende onderdeel van de enquête peilt naar de personeels- en financiële situatie van de onderneming. Voor de *personeelssituatie* wordt gevraagd naar vooruitzichten voor aanwerving/ontslag, moeilijkheden bij aanwerving en tekorten aan permanente opleidingen. De *financiële situatie* van de onderneming kon reeds gedeeltelijk worden afgeleid uit de Belfirst-databank, maar ter aanvulling wordt in de schriftelijke enquête gepeild naar winstvooruitzichten en geplande investeringen in materiële vaste activa, opleiding van het personeel, en onderzoek en ontwikkeling.

In het laatste deel van de enquête mogen de ondernemers vrij antwoorden op een aantal open vragen die peilen naar het imago van het stedelijk gebied Turnhout. Zo werd gevraagd waaraan men denkt bij het vernoemen van de naam 'Turnhout', welk imago het stedelijk gebied in hun ogen heeft, welke de voornaamste sterkten en zwakten zijn en wat er moet veranderen om van het stedelijk gebied een bloeiende economische pool te maken. Tenslotte wordt gevraagd of de ligging nabij Nederland als een troef van het stedelijk gebied kan worden gezien.

3.2 Mondelinge enquête

Tijdens de mondelinge enquête werden de voornaamste besluiten met betrekking tot het stedelijk gebied Turnhout uit de literatuurstudie en uit de schriftelijke enquête gebundeld en in stellingvorm voorgelegd aan de ondervraagde 'bevoorrechte getuigen'. Bij de ondernemers die eerder aan de schriftelijke enquête hadden meegewerkt werden een aantal markante data uit hun formulier als uitgangspunt genomen. Bij de 'captains of industry' en de 'levende krachten' werd het gesprek toegespitst op de sector waarbinnen zij actief zijn.

De gegevens verzameld tijdens de mondelinge enquêtes worden samen met die van de schriftelijke verwerkt en zullen ook gebruikt worden ter staving van de actiepunten.

4. Responsgraad

Uiteraard bespreken we hier enkel de responsgraad van de schriftelijke enquête. Alle vestigingen die voor het mondeling gedeelte gevraagd werden voor een face-to-face onderhoud gingen daar ook op in.

In het totaal stuurden 617 van de 3.525 aangeschreven vestigingen een enquêteformulier in. Daarvan kwamen er 207 van vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout, 410 van vestigingen uit de omliggende regio's.

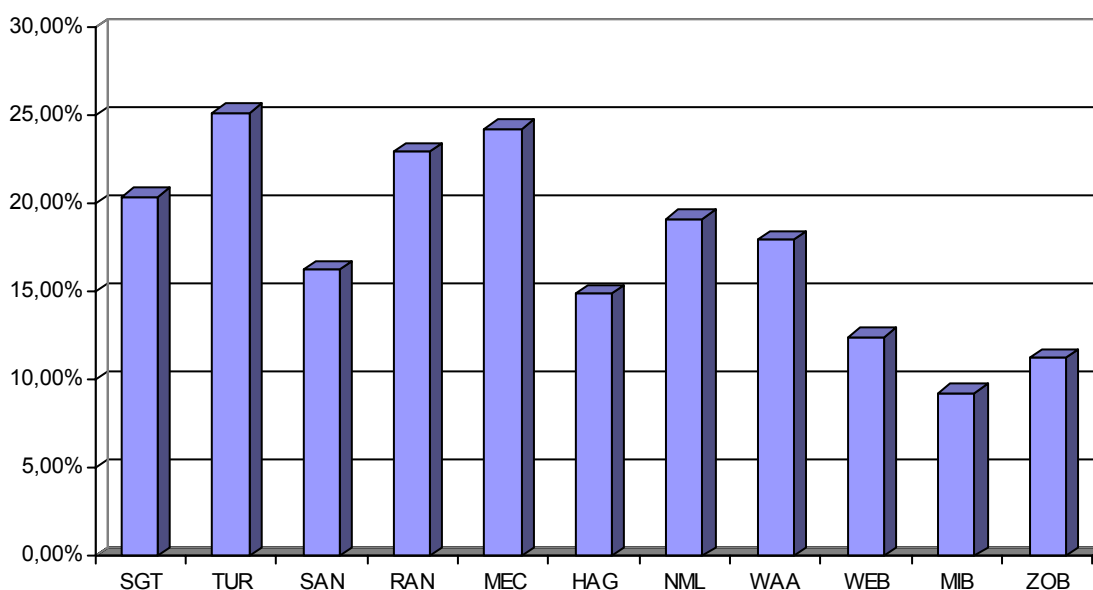
Om de correcte responsgraad te berekenen worden twee correcties uitgevoerd. De eerste correctie haalt de vestigingen waarvan het enquêteformulier terugkwam (omdat de vestiging in kwestie verhuisd was naar een onbekende bestemming of niet langer actief is) uit de onderzoekspopulatie. De tweede correctie verwijdert de enquêteformulieren die niet of onvoldoende waren ingevuld uit de respons. Na beide correcties komen we tot een respons van 585 op een totaal van 3.456 vestigingen, of een responsgraad van 16,93%.

Volgens Malhotra (1993) hebben schriftelijke enquêtes, uitgevoerd zonder voorafgaand of achteraf uitgevoerd schriftelijk contact een typische responsgraad van 15%. We kunnen dus besluiten dat de hier behaalde responsgraad van 16,93% zeker aanvaardbaar is, vooral omdat de vestigingen uit de omliggende regio's niet rechtstreeks betrokken zijn bij de problematiek van het stedelijk gebied Turnhout.

Van het totaal van 585 bruikbare enquêteformulieren komen er 203 van vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout. Op een gecorrigeerde populatie van 995 vestigingen betekent dit een responsgraad van 20,40%. Uit de vestigingen uit de omliggende regio's kwamen 382 bruikbare formulieren op een gecorrigeerd totaal van 2.461 of een responsgraad van 15,52%.

Onderstaande grafieken geven een gedetailleerd overzicht van de responsgraad per regio, sector en grootteklasse (= aantal werknemers in de vestiging)

Figuur 1: Responsgraad volgens regio

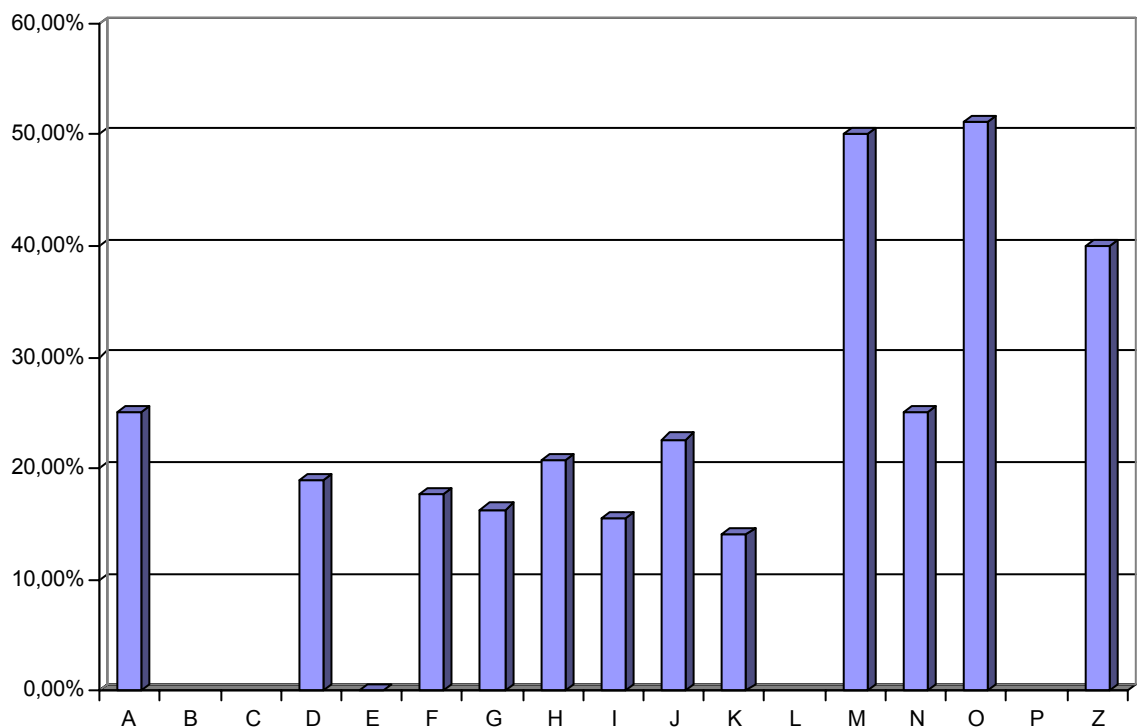
(SGT= stedelijk gebied Turnhout;

TUR = arrondissement Turnhout – stedelijk gebied Turnhout;
SAN = stad Antwerpen;
RAN = arrondissement Antwerpen – stad Antwerpen;
MEC = arrondissement Mechelen;
HAG = Hageland;
NML = Noord- en Midden-Limburg;
WAA = Waasland;
WEB = West-Brabant;
MIB = Midden-Brabant;
ZOB = Zuid-Oost-Brabant)

De spreiding van de respons over de verschillende regio's is goed, enkel de Nederlandse regio's scoren lager maar toch nog altijd rond de 10 %.

Figuur 2: Responsgraad volgens sector

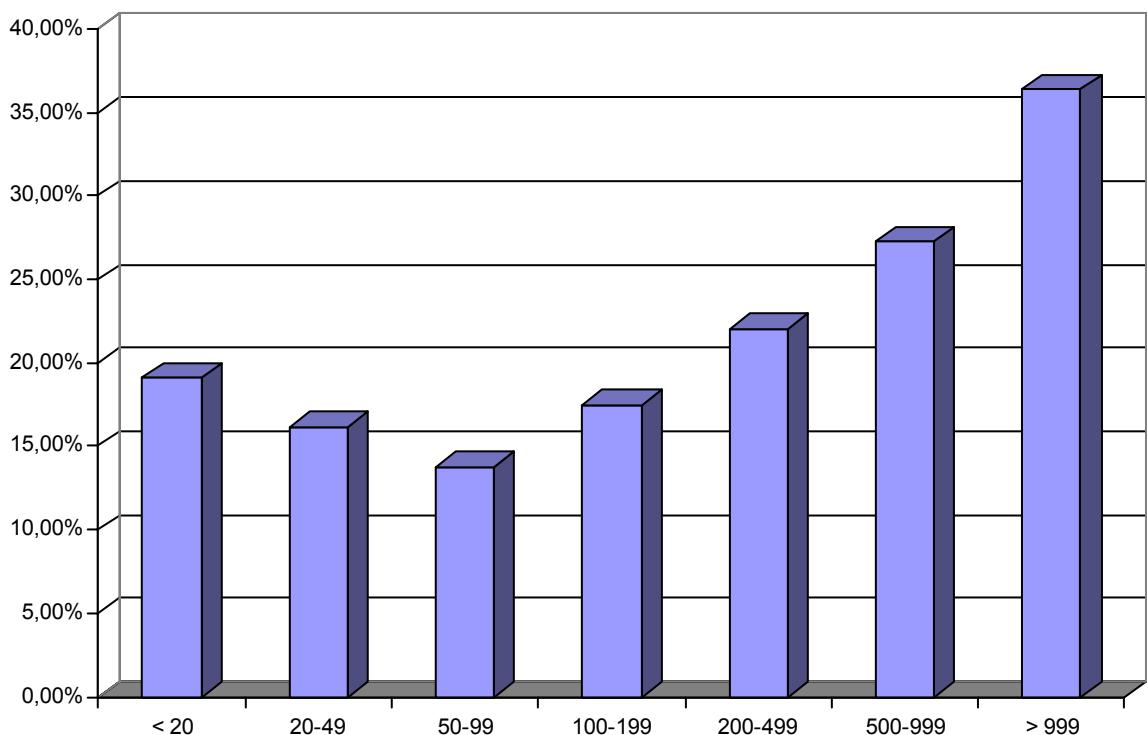
(A = Landbouw, jacht en bosbouw;
B = Visserij;
C = Winning van delfstoffen;
D = Industrie;
E = Productie en distributie van elektriciteit, gas en warm water;
F = Bouwnijverheid;
G = Groot- en kleinhandel; Reparatie van auto's en huidshoudartikelen;
H = Hotels en restaurants;
I = Vervoer, opslag en communicatie;
J = Financiële instellingen;
K = Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven;
L = Openbaar bestuur;
M = Onderwijs;
N = Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening;

O = Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten;
P = Particuliere huishoudens met werknemers;
Z = Slecht gedefinieerde activiteiten)

In de belangrijke sectoren D (industrie), F (bouwnijverheid), G (groot- en kleinhandel), I (vervoer, opslag en communicatie) en K (onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven) ligt de responsgraad telkens boven de 10%. De respons is het laagst in de dienstensector K. In de sectoren M (onderwijs) en Z (slecht gedefinieerde activiteiten) gaat het om kleine aantallen, respectievelijk een respons van één op twee en twee op vijf.

De sectoren B (visserij), C (winning van delfstoffen), en L (openbaar bestuur) werden in de omliggende regio's niet bevraagd. In het basisbestand van Belfirst zaten geen vestigingen uit de sectoren B (visserij), C (winning van delfstoffen), of L (openbaar bestuur) die aan de selectiecriteria voldeden.

Figuur 3: Responsgraad volgens grootteklasse

Om de responsgraad te berekenen werden de klassen 'één tot vier werknemers', 'vijf tot negen werknemers' en '10 tot 19 werknemers' samengenomen, daar het selectie criterium voor de vestigingen uit de omliggende regio's op minstens 20 werknemers lag. Het aantal personeelsleden heeft betrekking op het gemiddeld personeelsbestand uitgedrukt in voltijdse equivalenten.

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat de responsgraad hoger ligt bij de grotere ondernemingen. De middelgrote ondernemingen scoren lager maar toch nog altijd ruim boven de 10%.

5. Resultaten

Voor de verwerking van de enquête wordt teruggegrepen naar de methodiek van Drewe (1997). Die stelt dat men een regio kan karakteriseren aan de hand van vijf criteria: (i) aantrekkelijkheid, (ii) concurrentiekracht, (iii) vitaliteit, (iv) intra- en intersectoriële relaties en (v) economisch-technisch potentieel (in wat volgt aangeduid met de term 'zin voor innovatie').

Net zoals bij het bronnenonderzoek, dat aan deze enquête voorafging, zal bij de analyse de vergelijking gemaakt worden tussen de resultaten voor het stedelijk gebied Turnhout en deze voor de omliggende regio's.

Waar relevant worden de gegevens gedetailleerd onderzocht en opgesplitst volgens activiteitencode of grootteklasse. Daarbij moeten we opmerken dat ondanks de behoorlijke respons de deelgroepen van respondenten al vlug klein worden waardoor de conclusies op dat niveau met de nodige voorzichtigheid moeten beschouwd worden. Om dezelfde reden zullen we bij de analyse van de sectoren enkel de NACE-BEL-hoofdgroepen D (industrie), F (bouwnijverheid), G (groot- en kleinhandel), I (vervoer, opslag en communicatie) en K (onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven) beschouwen.

Het vorige geldt eveneens voor de strategische sectoren: grafiek, wegvervoer en logistiek en diensten. Daar het aantal vestigingen in de farmaceutische sector te klein is zal deze niet langer apart beschouwd worden.

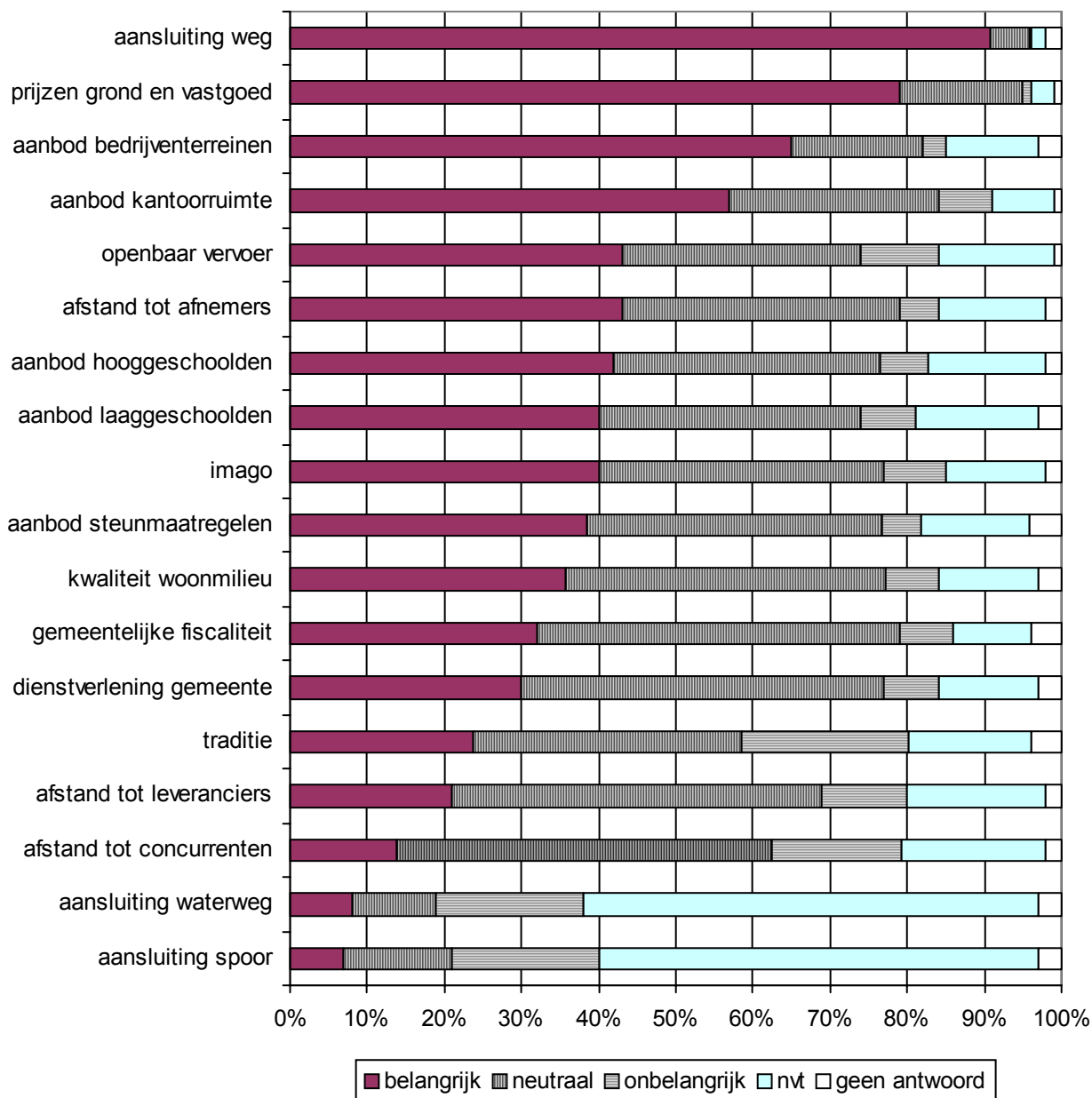
Indien nodig worden de gegevens van de schriftelijke enquête aangevuld met besluiten uit de mondelinge enquête.

5.1 Aantrekkelijkheid

De aantrekkelijkheid geeft de voornaamste troeven en knelpunten van het stedelijk gebied Turnhout weer en vergelijkt ze met de kenmerken van de omliggende regio's. Eerst gaan we evenwel na welke elementen ondernemers belangrijk vinden bij de initiële keuze van een vestigingslocatie.

5.1.1 Welke factoren beïnvloeden de keuze van een vestigingsplaats?

Figuur 4: Factoren die de keuze van vestigingsplaats beïnvloeden

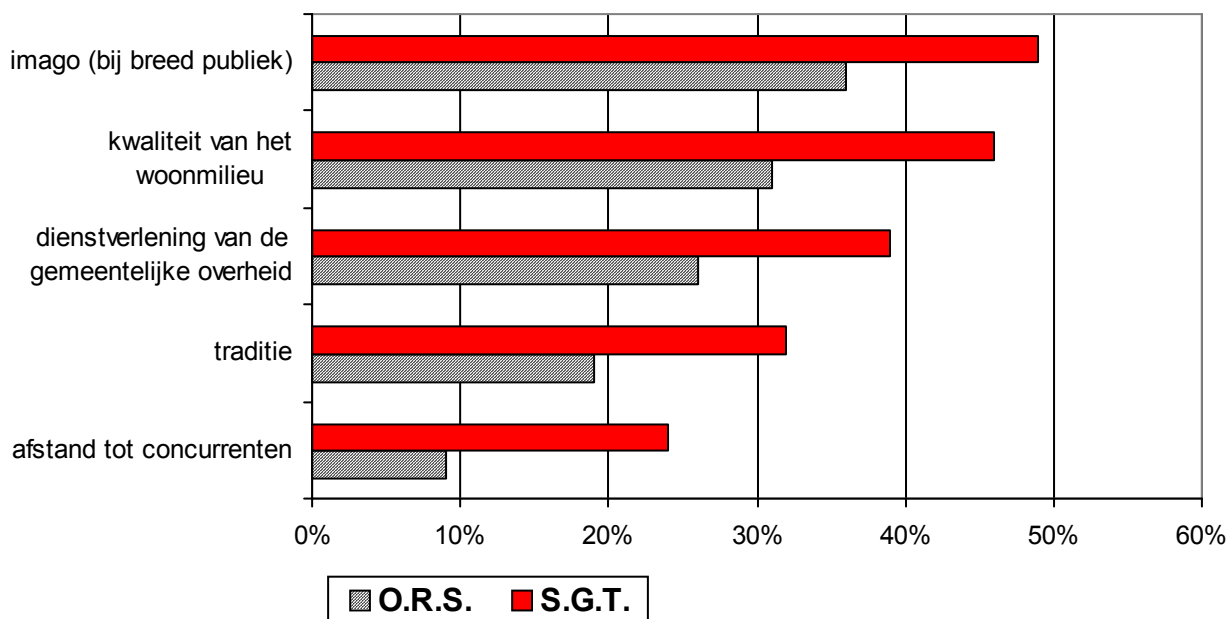

De aansluiting op de weg wordt door bijna alle ondernemers belangrijk gevonden. Ook de prijs van grond en vastgoed, het aanbod aan bedrijventerreinen en het aanbod aan kantoorruimte vinden meer dan de helft van de respondenten belangrijk.

De afstand tot de concurrenten, de aansluiting op het waterwegennet en de aansluiting op het spoor wordt door minder dan één op vijf als een belangrijk criterium beschouwd. Het aspect traditie wordt echter het vaakst vermeld als onbelangrijk. Dit betekent dat bedrijven weinig belang hechten aan wat hen aan hun vroegere vestigings- of woonplaats bindt. Als het elders beter is (aansluiting op het wegennet, aanbod en prijs vastgoed), zal men naar alle waarschijnlijkheid een herlokalisatie overwegen.

Vastgesteld kan worden dat de antwoorden variëren volgens de regio. Zo vindt men in het stedelijk gebied Turnhout de elementen imago, kwaliteit van het woonmilieu, dienstverlening van de gemeentelijke overheid, traditie en afstand tot de concurrenten relatief belangrijker dan in de omliggende regio's.

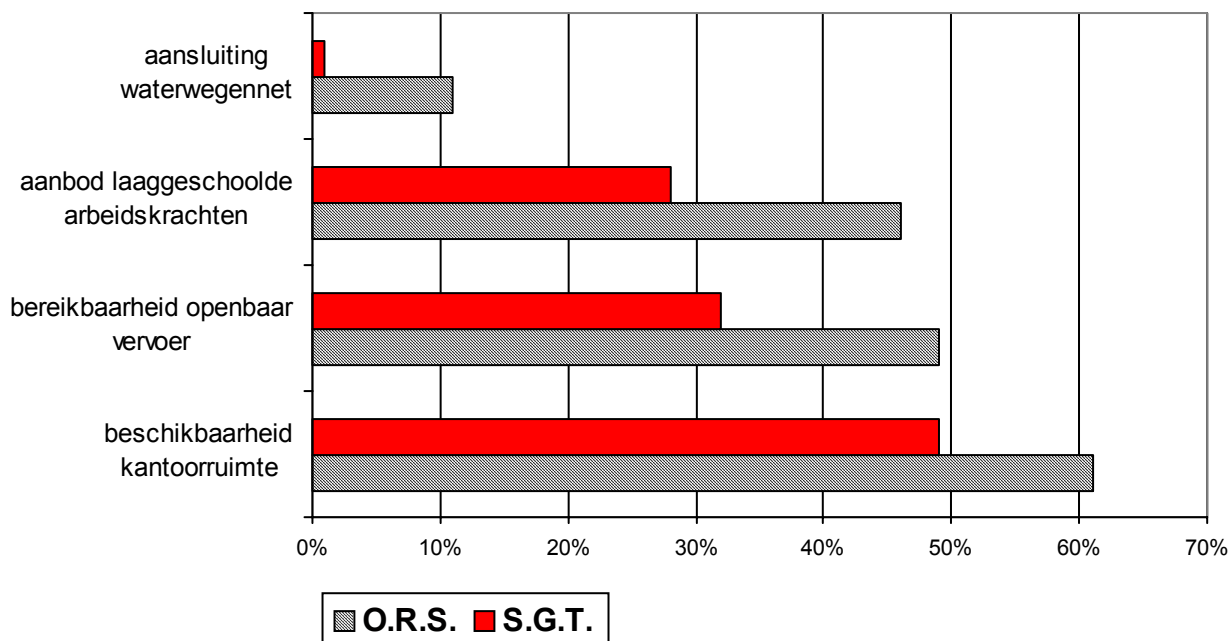
Figuur 5: Aspecten waaraan men meer belang hecht in het stedelijk gebied Turnhout

Opvallend is dat men in het stedelijk gebied Turnhout meer belang hecht aan kwalitatieve vestigingsfactoren. Enkel de afstand tot de concurrenten behoort tot de traditionele vestigingsfactoren. Het feit dat de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout meer belang hechten aan traditie zou erop kunnen wijzen dat ze minder geneigd zullen zijn de regio te verlaten.

Daarentegen komen bij de vestigingen uit de omliggende regio's de traditionele vestigingsfactoren meer op de voorgrond. Zo vinden de ondernemers in de omliggende regio's volgende elementen belangrijker: de aansluiting op het waterwegennet, het aanbod aan laaggeschoolde arbeidskrachten, de bereikbaarheid met het openbaar vervoer en de beschikbaarheid van kantoorruimte.

Figuur 6: Aspecten waaraan men minder belang hecht in het stedelijk gebied Turnhout

Opgesplitst naar sectoren zijn er enkele belangrijke verschillen.

De aansluiting op het wegennet wordt overal belangrijk gevonden. De vestigingen uit sector D (industrie) hechten ook meer belang aan een aansluiting op de waterweg (14 % vindt het een belangrijk argument).

In de sector G (groot- en kleinhandel) hecht men relatief meer belang aan de afstand tot de concurrenten en het imago.

In de sector I (vervoer, opslag en communicatie) vindt 15 % de aansluiting op het kanaal belangrijk en 19 % hecht belang aan een spoor-aansluiting. Andere belangrijke elementen zijn de beschikbaarheid van bedrijventerreinen, de gemeentelijke fiscaliteit en het aanbod aan laaggeschoolden.

De bereikbaarheid met het openbaar vervoer vindt men vooral belangrijk in de sector K (onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven): 63 %. Andere elementen die voor deze sector zwaarder doorwegen zijn de beschikbaarheid van kantoorruimte en het aanbod aan hooggeschoolden.

Nu bepaald werd waaraan de bedrijven belang hechten bij het kiezen van een vestigingsplaats, kan een vergelijking gemaakt worden met de kenmerken van het stedelijk gebied Turnhout.

5.1.2 Voornaamste troeven van het stedelijk gebied Turnhout

Aan de respondenten werd gevraagd om een aantal aspecten van hun huidige vestigingslocatie te beoordelen. Let wel, het gaat hier om de beoordeling van hun eigen regio. Hoe de respondenten uit de omliggende regio's het stedelijk gebied Turnhout beoordelen komt later aan bod.

Indien meer dan 20% van de respondenten een aspect als troef aanduidde, wordt het aspect beschouwd als een troef van de regio. Aldus bekomen we zes troeven voor het stedelijk gebied Turnhout: (i) de ontsluiting via het wegennet, (ii) het imago, (iii) de kwaliteit van het woonmilieu, (iv) de afstand tot de afnemers, (v) de beschikbaarheid van bedrijventerreinen en (vi) de beschikbaarheid van kantoorruimte.

Tabel 1: Troeven van het stedelijk gebied Turnhout

aspect	% van de respondenten die het aspect als een troef vermeldt
--------	---

troef	S.G.T.	O.R.S.	TOTAAL
ontsluiting via het wegennet	60%	64%	63%
imago	41%	26%	31%
kwaliteit van het woonmilieu	33%	24%	28%
afstand tot afnemers	33%	31%	32%
beschikbaarheid bedrijventerreinen	22%	32%	28%
beschikbaarheid kantoorruimte	21%	35%	30%

5.1.2.1 Ontsluiting

De ontsluiting via het wegennet vindt 60% van de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout een troef. Later zullen we zien dat dit beeld enigszins genuanceerd moet worden daar de noord-zuid verbinding als een knelpunt wordt beschouwd.

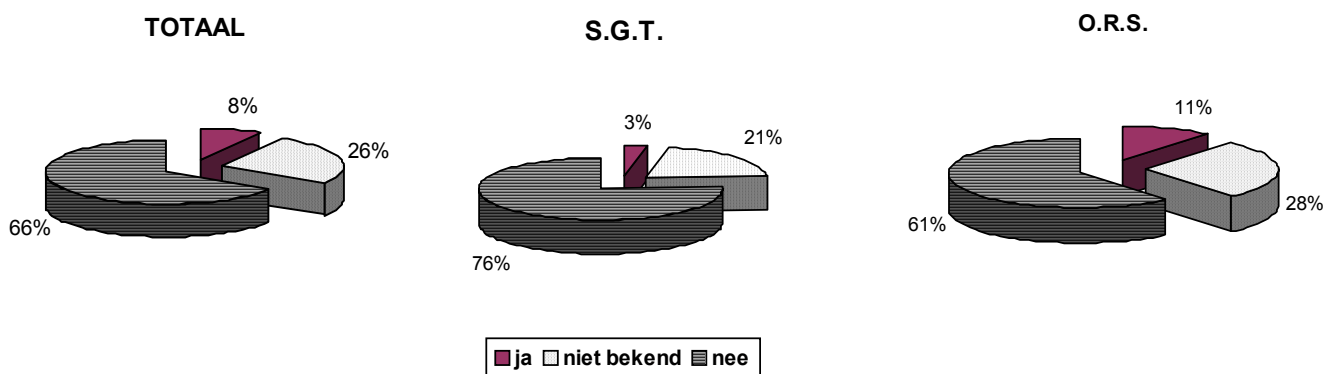
Het beeld voor de omliggende regio's is vergelijkbaar.

Zowel in het stedelijk gebied Turnhout als in de omliggende regio's is de verkeersstructuur praktisch unimodaal. Zo gebruikt slechts 8% van de ondernemingen uit de secundaire sector het kanaal als transportmiddel; 1% vervoert goederen of grondstoffen via het spoor. In het stedelijk gebied Turnhout liggen die cijfers nog lager, respectievelijk 3% en 0%. Uiteraard heeft dat te maken met het ontbreken van de gepaste infrastructuur. In de omliggende regio's maakt 1 bedrijf op 10 gebruik van het kanaal. We moeten hierbij wel opmerken dat voor ongeveer een kwart van de bedrijven niet bekend is welk vervoermiddel ze gebruiken.

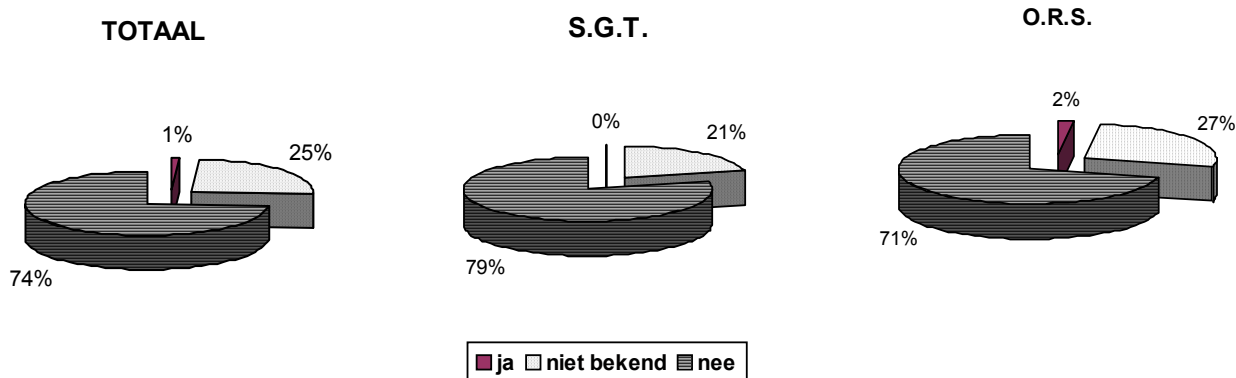
Van de vestigingen die het kanaal gebruiken voor goederenvervoer is voor 14 ervan ook het volume van de vervoerde goederen bekend. Tien vestigingen voeren hun grondstoffen aan met het binnenschip, de anderen gebruiken het kanaal voor de afvoer van goederen.

Het aangevoerde volume over water is relatief beperkt, in 6 op de 10 gevallen gaat het om minder dan 50.000 ton per jaar. Drie bedrijven maken naast het binnenschip geen gebruik van andere vormen van transport voor de aanvoer van hun grondstoffen.

Figuur 7: Gebruik kanaal: respons secundaire sector

Figuur 8: Gebruik spoor: respons secundaire sector

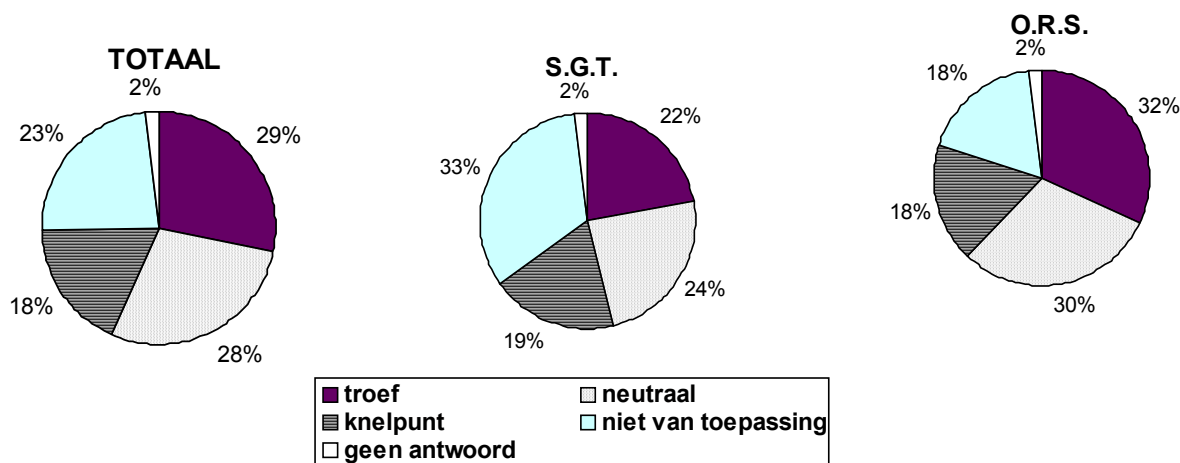
In het stedelijk gebied Turnhout is het kanaal noch het spoor een troef maar we mogen niet vergeten dat dit elders ook niet als een troef wordt gezien. Het spoorvervoer blijft, ook in de omliggende regio's, marginaal.

Een aantal belangrijke vervoerders wijzen wel op het belang van het spoorvervoer in Europese context. België heeft op dit vlak een grote achterstand. Vestigingen uit de transportsector (sector I) vinden de aansluiting op spoor en water dan ook belangrijk als aspect van de vestigingslocatie (0).

5.1.2.2 Ruimte voor economische activiteiten

Hoewel het aanbod aan bedrijventerreinen volgens de gehanteerde criteria nog net als een troef naar voor komt, blijkt de situatie in het stedelijk gebied Turnhout heel wat minder gunstig te zijn dan in de omliggende regio's. Dat blijkt uit Figuur 9

Figuur 9: Aanbod bedrijventerreinen

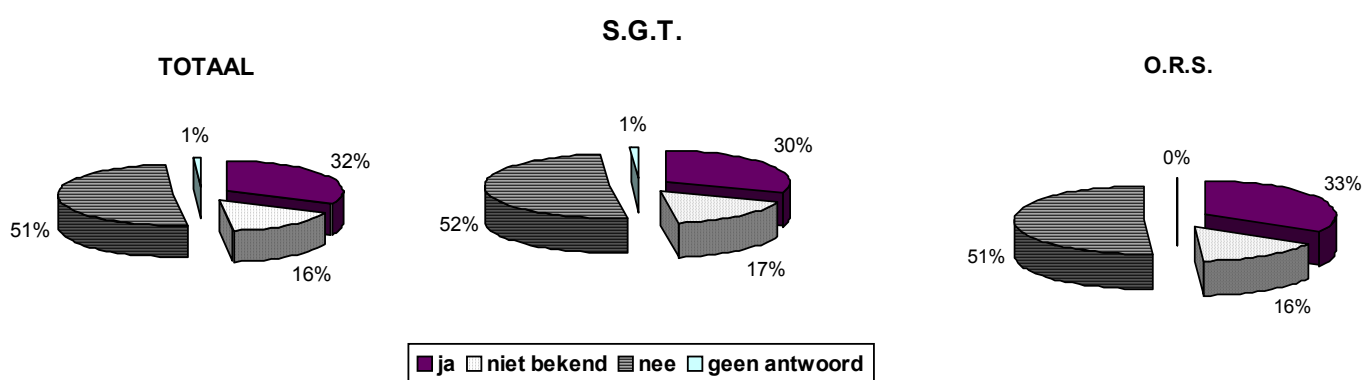

In het stedelijk gebied Turnhout vindt 22% van de respondenten het aanbod aan bedrijventerreinen een troef, wat toch duidelijk minder is dan de 32% in de omliggende regio's. Bijna 20% van de ondernemers uit het stedelijk gebied Turnhout evalueert het aanbod als een knelpunt.

Dat er wel degelijk nood is aan bedrijventerreinen blijkt ondermeer uit het feit dat 32% van de vestigingen te kennen geeft binnen de 5 jaar te willen uitbreiden (weliswaar niet noodzakelijk op een bedrijventerrein) en 53% van de vestigingen de voorkeur geeft aan een alternatieve locatie op een bedrijventerrein.

blijkt dat 30% van de vestigingen in het stedelijk gebied Turnhout uitbreidingsplannen heeft binnen een termijn van 5 jaar, in de omliggende regio's is dat 33%.

Figuur 10: Uitbreidingsplannen binnen een termijn van 5 jaar

Bekijken we de situatie per sector dan blijkt vooral de sector D (industrie) uitbreidingsplannen te hebben. Ruim 47% antwoordt te willen uitbreiden binnen de 5 jaar, in de sector I (vervoer, opslag en communicatie) is dat 34%, de sectoren F (bouw), G (handel) en K (onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven) scoren lager dan het gemiddelde van 32%.

In het stedelijk gebied Turnhout is de situatie echter anders. De sector D (industrie) scoort daar slechts iets boven het gemiddelde met 33%, maar in de sector F (bouw) verklaren 39% van de vestigingen uitbreidingsplannen te hebben en in de sector I (vervoer, opslag en communicatie) zelfs 73%.

Dit geeft ons ook een eerste indicatie van de ruimtebehoefte voor het stedelijk gebied Turnhout voor de komende 5 jaar.

Om enkel aan de uitbreidingsbehoefte van de 203 respondenten te voldoen is ruim 15 ha. nodig. Of, anders geïnterpreteerd: 30% van de vestigingen heeft uitbreidingsplannen de komende 5 jaar en de gewenste uitbreiding bedraagt gemiddeld 3.140 m².

Er is echter een sterke differentiatie al naargelang de sector. In de transportsector vragen niet alleen het grootste percentage van de vestigingen een uitbreiding maar is de gewenste oppervlakte ook nog eens het grootste: gemiddeld 11.643 m². Dit betekent dat 54,1% van de behoefte aan bijkomende terreinen opgeëist wordt door deze sector (zie Tabel 3). De bouwsector komt op de tweede plaats met 26.260 m². Het gaat hier echter om 11 bedrijven waarvan er één alleen al 20.000 m² wil uitbreiden. De industrie is slechts voor 8,4% van de vraag verantwoordelijk.

Zoals reeds gesteld wijkt het beeld voor het stedelijk gebied Turnhout af van dit voor de omliggende regio's. Daar is de gemiddelde gewenste uitbreiding groter: 6.631 m². Dit is vooral het gevolg van een grotere vraag naar ruimte van de industrie. Nochtans is ook hier de transportsector de grootste

vragende partij, goed voor 41,1% van de totale vraag naar ruimte voor uitbreiding. De vestigingen uit de sector D vertegenwoordigen ruim 34 %.

Tabel 2: Uitbreidingsplannen van de vestigingen binnen het stedelijk gebied Turnhout, volgens sector

NACE-BEL-code	Aantal vestigingen	Aantal vestigingen met uitbreidingsplannen binnen de 5 jaar	Percentage van de vestigingen met uitbreidingsplannen binnen de 5 jaar	Aantal vestigingen waarvan de gewenste uitbreidingen gekend is	Totaal aantal m ² gewenste uitbreiding	Gemiddeld aantal m ² gewenste uitbreiding per vestiging
A	2	1	50%	1	10.000	10.000
D	43	14	33%	11	12.600	1.145
E	0	-	-	-	-	-
F	28	11	39%	10	26.260	2.626
G	56	12	21%	9	10.130	1.125
H	8	1	12%	0	-	-
I	11	8	73%	7	81.500	11.643
J	9	2	22%	2	900	450
K	24	7	29%	5	9.000	1.800
M	1	0	0%	-	-	-
N	3	1	33%	1	70	70
O	16	1	6%	0	-	-
Q	2	2	100%	2	250	125
TOTAAL	203	60	30%	48	150.710	3.140

Tabel 3: Gewenste uitbreiding per sector en procentueel aandeel per sector

NACE-BEL-code	totaal		S.G.T.		O.R.S.	
	m ²	%	m ²	%	m ²	%
D	258.450	30,0	12.600	8,4	244.100	34,4
F	37.260	4,3	26.260	17,4	11.00	1,5
G	91.530	10,6	10.130	6,7	81.400	11,5
I	373.200	43,4	81.500	54,1	291.700	41,1
K	44.980	5,2	9.000	6,0	35.980	5,1
andere	54.870	6,5	11.220	7,4	45.400	6,4
totaal	860.290	100,0	150.710	100,0	709.580	100,0

Samenvattend kunnen we twee belangrijke conclusies trekken:

- De vraag naar ruimte voor uitbreiding in het stedelijk gebied Turnhout komt vooral van de transportsector.
- De gemiddelde gewenste ruimte voor uitbreiding is in het stedelijk gebied Turnhout meer dan de helft lager dan in de omliggende regio's.

Vaak houden bedrijven bij de aankoop van hun grond rekening met eventuele latere uitbreidingen. Tot die tijd blijft een stuk van de aangekochte grond in reserve. Dit heeft tot gevolg dat enerzijds bij een uitbreiding het bedrijf niet meteen naar een nieuwe vestigingslocatie moet uitkijken maar anderzijds dat sommige percelen op industrieterreinen niet beschikbaar zijn maar ook niet gebruikt worden.

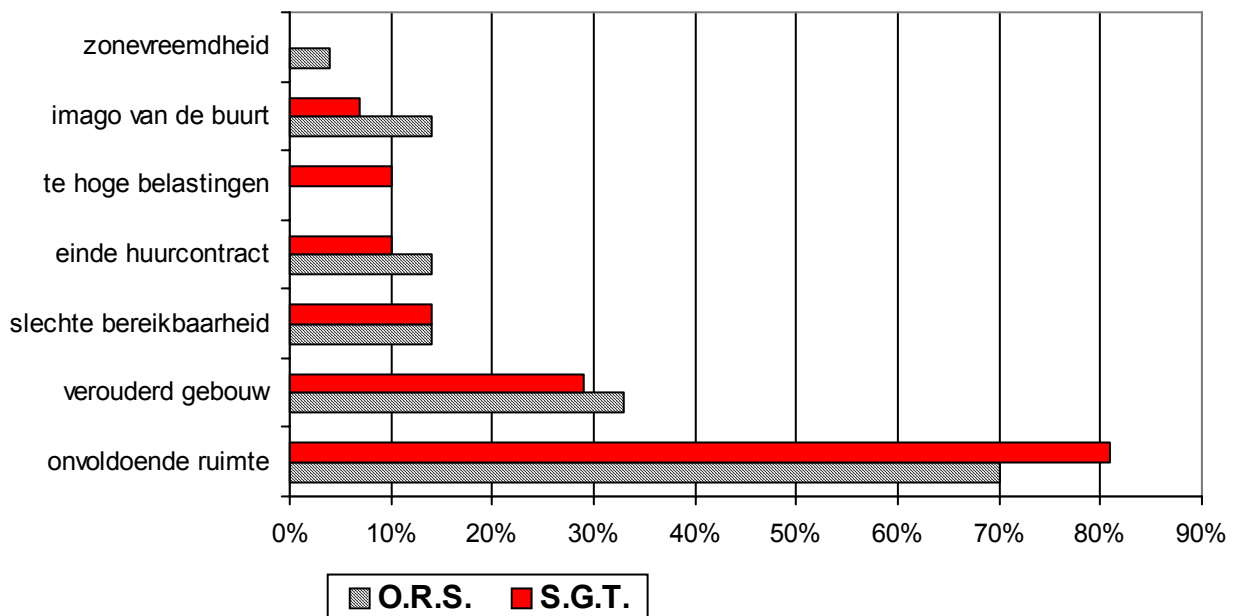
Om de vestigingen in de regio te houden zal het noodzakelijk zijn in de toekomst voldoende ruimte ter beschikking te stellen. Van de 60 vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout die ter plaatse zouden

willen uitbreiden, verklaren er immers 23 tegelijk dat ze verhuisplannen hebben in de komende 5 jaar, in bijna alle gevallen juist wegens gebrek aan ruimte.

Ruimtegebrek is trouwens in het algemeen het belangrijkste verhuismotief, zowel in het stedelijk gebied Turnhout als in de omliggende regio's.

In totaal verklaren 112 respondenten (19%) dat hun vestiging plannen heeft om binnen de 5 jaar te verhuizen. Het betreft 42 vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout (21% van het aantal respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout) en 70 uit de omliggende regio's (18%). Onvoldoende ruimte wordt dus het vaakst genoemd als verhuismotief (84 keer, of in 75% van de gevallen). In het stedelijk gebied Turnhout loopt dat percentage op tot 81%, in de omliggende regio's bedraagt het 70%. Ook het feit in een verouderd gebouw gevestigd te zijn is een belangrijke reden: het wordt door 31% van de toekomstige verhuizers als motief aangehaald (29 % in het stedelijk gebied Turnhout, 33% in de omliggende regio's). Andere motieven spelen een kleinere rol.

Figuur 11: Verhuismotieven (aantal vermeldingen)

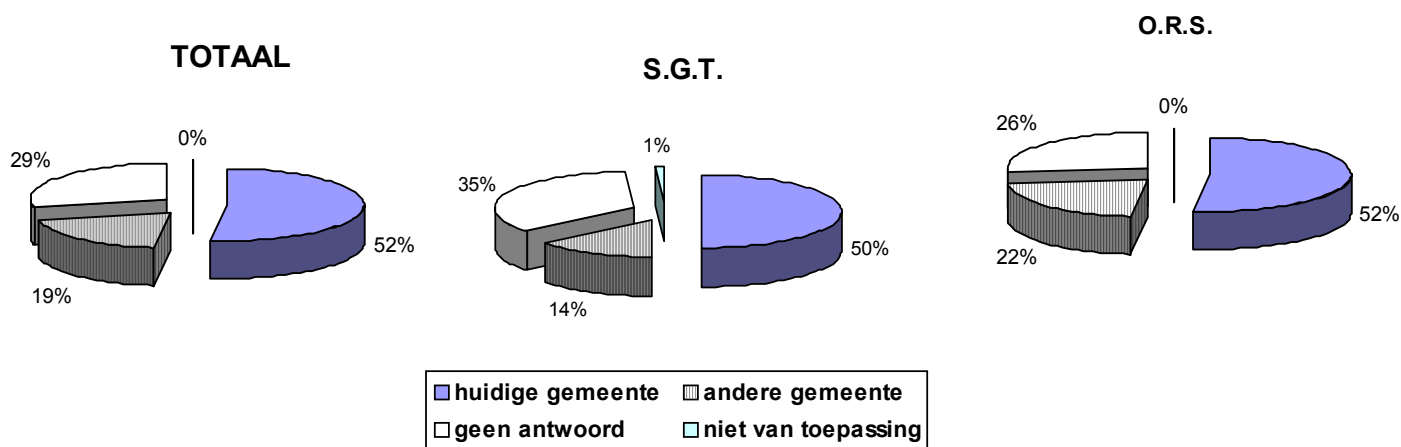
Opgesplitst naar sectoren zijn de verhuisintenties het grootst in de dienstensector. Daar heeft 29% van de respondenten verhuisplannen. Ook de bouw (24%) en de handel (22%) blijken niet zo standvastig. De transportsector scoort het gemiddelde van alle respondenten (19%), de industrie iets lager (14% van de vestigingen heeft verhuisplannen).

Aan de vestigingen die zelf inspraak hebben in de keuze van vestigingsplaats werd ook gevraagd welke alternatieve locatie hun voorkeur geniet bij een eventuele verhuis, zelfs al zijn er op dit moment geen concrete verhuisplannen.

Daarvan verklaren 42 vestigingen dat de locatiekeuze volledig bepaald wordt door een overkoepelend orgaan. De antwoorden van de anderen geven volgend beeld:

Figuur 12: Alternatieve vestigingslocatie: keuze voor huidige of andere gemeente

In het stedelijk gebied Turnhout blijkt de nood om te verhuizen naar een andere gemeente minder

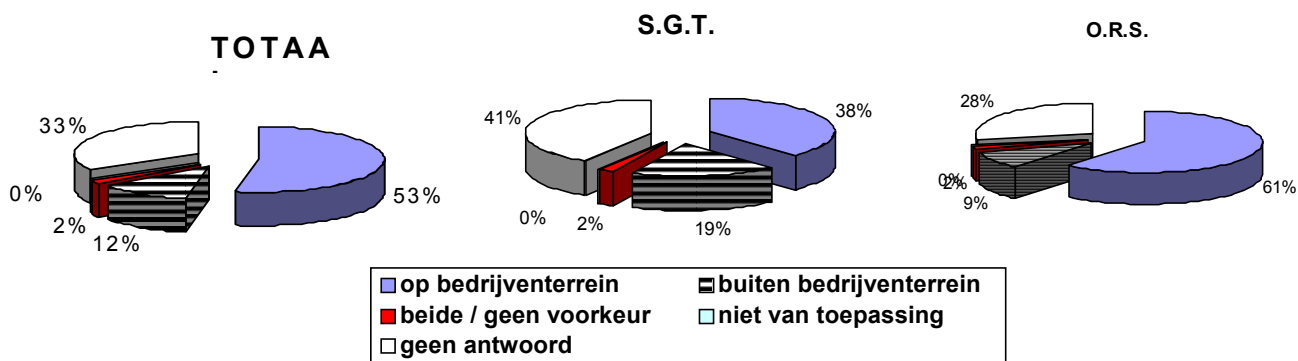
groot. Van de 28 vestigingen die toch opteren voor een andere gemeente, blijven er zes binnen het stedelijk gebied Turnhout en vijf in de ‘regio Turnhout’. vier vestigingen specifiëerden hun antwoord niet, vier vestigingen opteren voor het buitenland. De regio Antwerpen trekt slechts één bedrijf aan. Binnen het stedelijk gebied Turnhout is in Vosselaar de neiging tot verhuizen het grootst; Beerse huisvest het kleinste aantal potentiële verhuizers.

Omgekeerd overweegt geen enkel bedrijf uit de omliggende regio’s een verhuis naar het stedelijk gebied Turnhout. Enkel het antwoord ‘Kempen’ komt eenmaal voor.

De opsplitsing naar sectoren levert hier geen relevante verschillen op.

Op de vraag of men voor de alternatieve locatie al dan niet opteert voor een locatie op een bedrijventerrein antwoordt men in het stedelijk gebied Turnhout anders dan in de omliggende regio’s, hoewel de verdeling van de respondenten over de verschillende sectoren quasi gelijk is.

Figuur 13: Alternatieve vestigingslocatie: keuze voor een locatie op of buiten een bedrijventerrein.

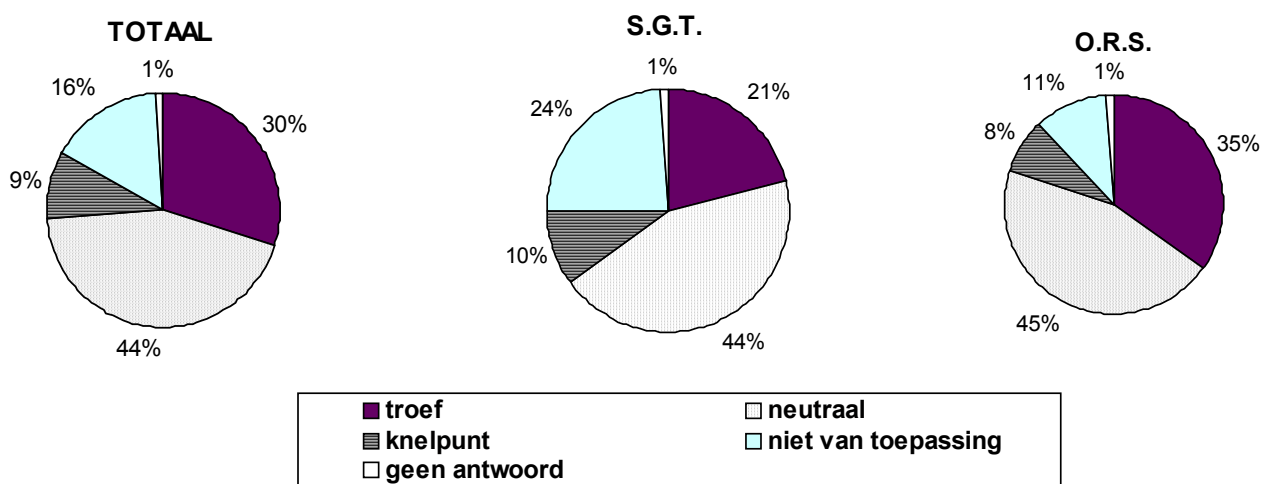
Dat men

in het stedelijk gebied

Turnhout minder vaak kiest voor een locatie op een bedrijventerrein kan er op wijzen dat de respondenten rekening houden met het zeer beperkte aanbod aan vrije bedrijventerreinen in het stedelijk gebied.

Wat het aanbod aan kantoorruimte betreft kunnen we dezelfde conclusie trekken als bij het aanbod van bedrijventerreinen: volgens de gehanteerde 20% norm is het aanbod een troef in het stedelijk gebied Turnhout, maar de situatie is heel wat minder gunstig dan in de omliggende regio's.

Figuur 14: Beschikbaarheid kantoorruimte

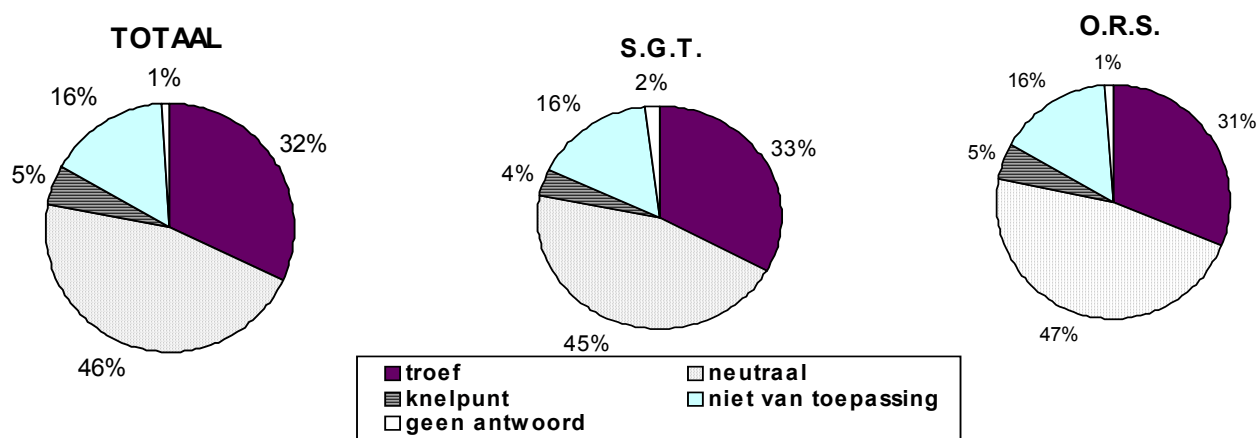

5.1.2.3 Afzetmarkt

Een derde troef van het stedelijk gebied Turnhout is de afstand tot de afnemers. Hier gaan we dieper op in in het hoofdstuk rond concurrentiekracht. We herinneren eraan dat de afstand tot de afnemers een belangrijk element was in de locatiekeuze, in tegenstelling tot de afstand tot de toeleveranciers en tot de concurrenten.

Het verschil in resultaat tussen de antwoorden uit het stedelijk gebied Turnhout en deze uit de omliggende regio's is eerder beperkt.

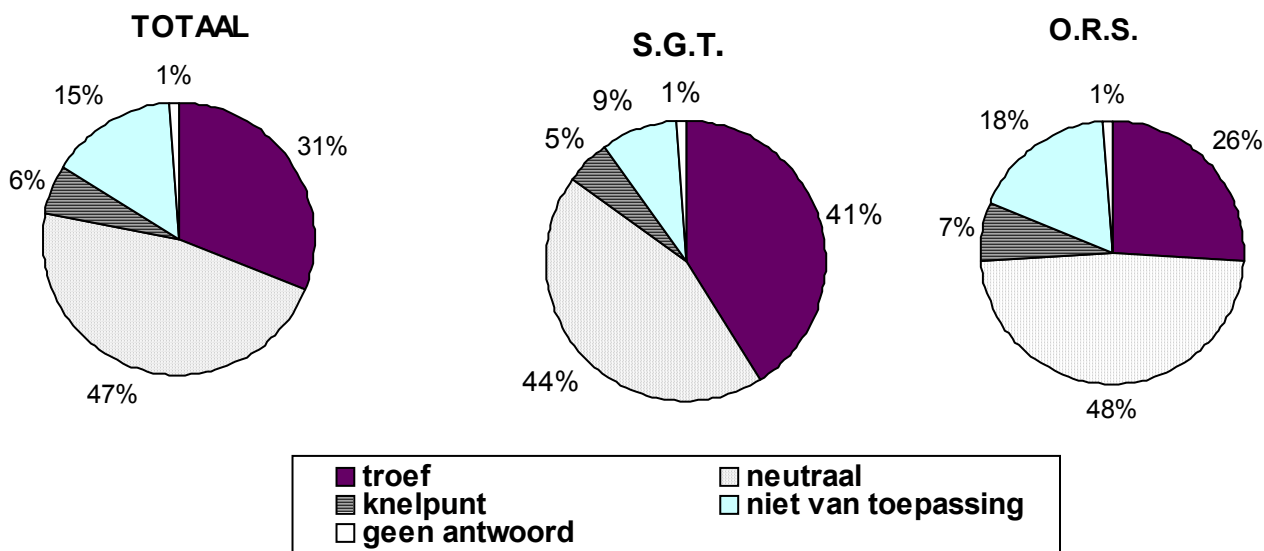
Figuur 15: Afstand tot de afnemers

5.1.2.4 Imago

In eerste instantie werd aan de respondenten gevraagd hun huidige vestigingslocatie te beoordelen als een troef of als een knelpunt.

Figuur 16: Beoordeling van het imago van de huidige vestigingslocatie

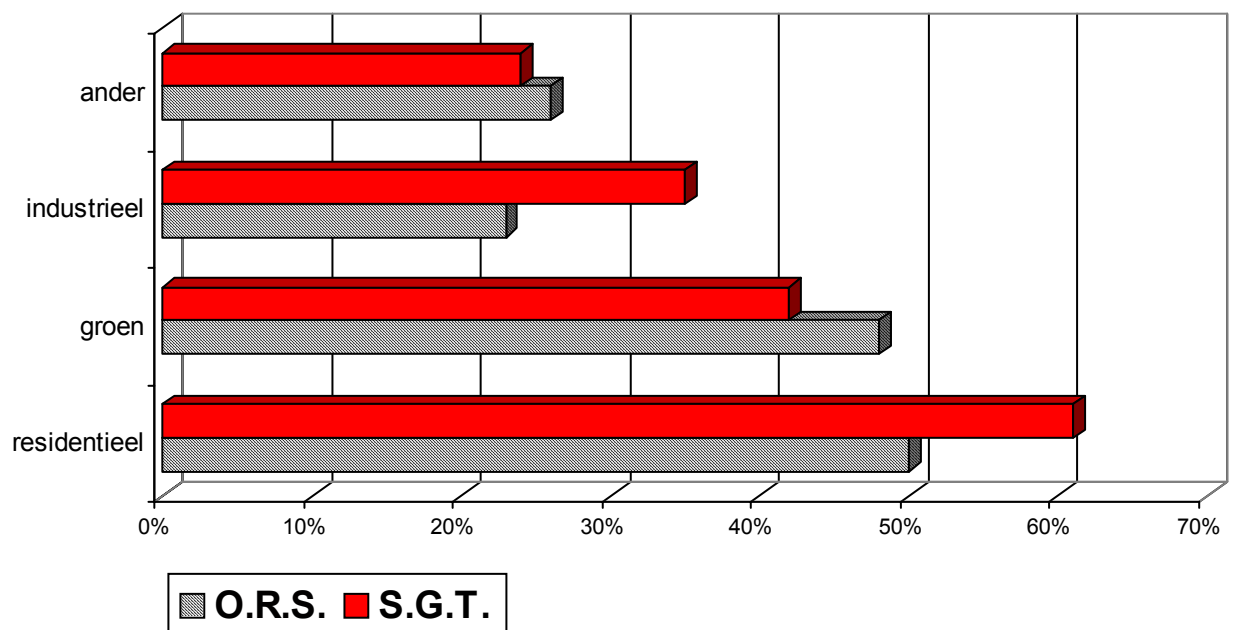

Van de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout vindt 41% het imago van de huidige vestigingsplaats een troef, wat beduidend meer is dan in de omliggende regio's. Nochtans vinden de vestigingen uit de omliggende regio's het imago niet zozeer een knelpunt maar wel scoren de antwoorden 'neutraal' en 'niet van toepassing' hoger.

Dat het stedelijk gebied Turnhout goed scoort qua imago was ook al af te leiden uit het feit dat de factor imago minder vaak wordt aangehaald als verhuismotief in het stedelijk gebied Turnhout (zie Figuur 11).

Vervolgens gaan we na welk imago het stedelijk gebied Turnhout bij ondernemers heeft. Zowel aan de vestigingen binnen het stedelijk gebied Turnhout als aan die in de omliggende regio's werd gevraagd of de adjectieven 'residentieel', 'groen' en/of 'industrieel' van toepassing zijn op het imago van het stedelijk gebied Turnhout. Ook andere antwoorden konden worden ingevuld.

Figuur 17: Imago van het stedelijk gebied Turnhout

In het stedelijk gebied Turnhout wordt de vraag naar het imago beantwoord door 76% van de respondenten. In de omliggende regio's bedraagt het antwoordpercentage op deze vraag slechts 54%. Dit wijst er op dat ondernemers uit de omliggende regio's niet zo vertrouwd zijn met het stedelijk gebied Turnhout of dat het stedelijk gebied Turnhout geen of geen duidelijk imago heeft. Ondernemers uit het stedelijk gebied Turnhout klagen dan ook over het gebrek aan typische kenmerken of evenementen in het stedelijk gebied Turnhout of in Turnhout zelf. Vooral kleine ondernemingen en winkeliers vinden dat dit initiatief een extra impuls aan de streek kan geven.

De respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout vinden dat hun regio vooral een residentieel imago heeft (95 vermeldingen of 61% van de groep die op deze vraag antwoordt). In de tweede plaats is groen van toepassing (65 vermeldingen, 42%), daarna industrieel (55 vermeldingen, 35%). Bij de andere antwoorden wordt 'landelijk' het meest vermeld (8 maal), vóór 'stedelijk' (4 maal).

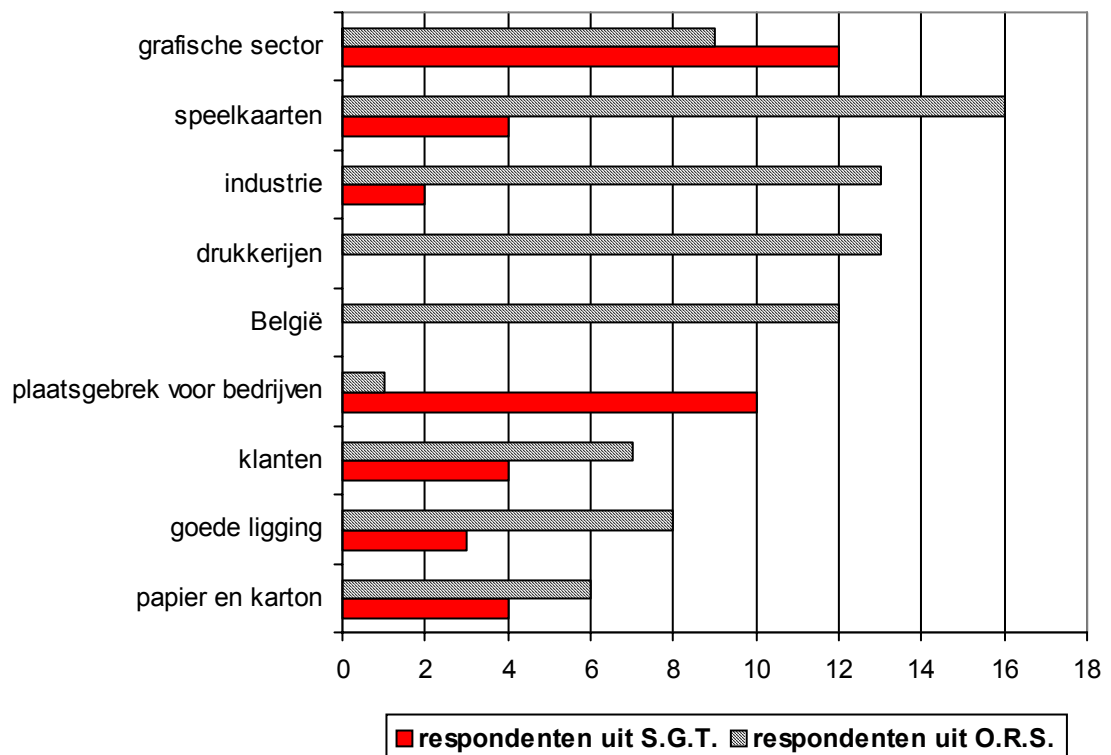
Ook bij de respondenten uit de omliggende regio's wordt een residentieel imago het vaakst aangeduid: 104 vermeldingen of de helft van de groep die de vraag beantwoordt, echter onmiddellijk gevolgd door 'groen' (98 vermeldingen, 48%). Slechts 48 ondernemers (23%) uit de omliggende regio's vinden dat het stedelijk gebied Turnhout een industrieel imago heeft. Verder worden nog 33 verschillende adjectieven als antwoord opgegeven. Opnieuw scoort 'landelijk' het hoogst (10

vermeldingen), gevolgd door ‘goed’ (7), ‘provinciaal’ (5) en ‘rustig’ (4). Andere antwoorden scoren minder dan vier vermeldingen.

Een bepaald imago van een regio is vooral belangrijk om buitenlandse investeerders aan te trekken. Voorbeelden zijn Genk (aanwezigheid van Ford) en Venlo (logistiek centrum). Turnhout zou bijvoorbeeld in het buitenland promotie kunnen voeren met het feit dat het op amper 50 km van de haven van Antwerpen ligt.

Hoewel het stedelijk gebied Turnhout in de omliggende regio's niet echt een industrieel imago heeft, wordt de grafische industrie in het algemeen toch wel geassocieerd met Turnhout. Dat Figuur 18.

Figuur 18: Als ik als ondernemer aan Turnhout denk, dan denk ik aan... (aantal vermeldingen)

Samengeteld worden ‘grafische sector’, ‘speelkaarten’ en ‘drukkerijen’ 38 keer vermeld door respondenten uit de omliggende regio's, dat is bijna één op vijf. Het antwoord ‘speelkaarten’ scoort het hoogst, daarnaast wordt de naam ‘Carta Mundi’ ook nog eens zes keer vermeld. Het bedrijf dat het vaakst vermeld wordt is echter Janssen Pharmaceutica (zeven).

Het antwoord ‘België’ komt volledig op rekening van de Nederlandse respondenten.

Ondanks het feit dat het stedelijk gebied Turnhout bij ondernemers van buiten de regio eerder een groen dan een industrieel imago heeft, wordt het antwoord ‘industrie’ (13 keer of 7% van de respondenten die op deze vraag antwoord) toch vaker vermeld als aspect waaraan men denkt dan ‘groen’ (zeven keer, 4%)

Door de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout wordt minder de nadruk gelegd op de grafische sector. De antwoorden zijn zeer uiteenlopend. Enkel de grafische sector en het plaatsgebrek voor bedrijven halen minstens 10 vermeldingen (respectievelijk 12 vermeldingen of 11% en 10 vermeldingen of 9%) bij de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout.

Geen enkel bedrijf wordt meer dan twee maal vermeld.

Bij de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout zelf haalt 'groen' geen enkele vermelding wat de stelling omtrent het imago wel bevestigd. Zij denken bij 'groen' eerder aan de buurgemeenten zoals Kasterlee.

Ongeveer 40% laat de vraag wat men met Turnhout associeert onbeantwoord. In de omliggende regio's laat 10% weten dat ze aan niets denken, in het stedelijk gebied Turnhout is dat 3%.

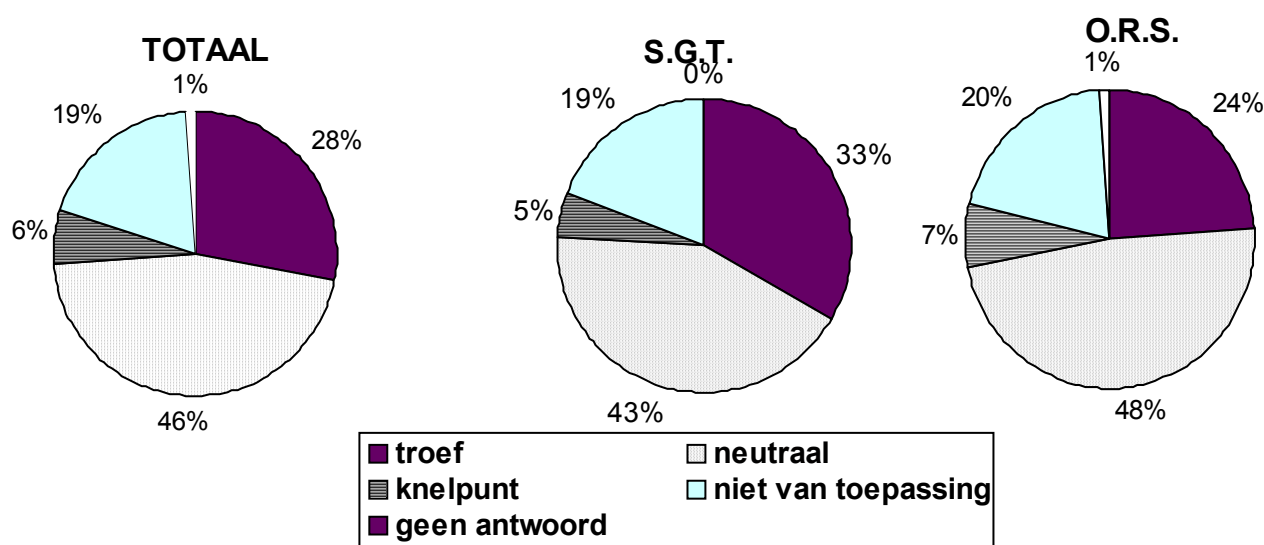
Besluitend kunnen we stellen dat het stedelijk gebied Turnhout vooral een residentieel imago heeft. Ondernemers buiten het stedelijk gebied Turnhout kennen de grafische sector en vinden het ook een groene regio, terwijl ondernemers uit het stedelijk gebied Turnhout meer dan hun collega's uit de omliggende regio's vinden dat het stedelijk gebied een industrieel imago heeft.

Dat het stedelijk gebied Turnhout geen industrieel imago heeft hoeft niet noodzakelijk een nadeel te zijn. Het is zelfs juist een voordeel om bijvoorbeeld informatica en IT bedrijven aan te trekken.

5.1.2.5 Kwaliteit van het woonmilieu

Het positieve imago van het stedelijk gebied Turnhout en het feit dat het stedelijk gebied Turnhout vooral een residentieel imago heeft, blijkt ook uit de beoordeling van de kwaliteit van het woonmilieu.

Figuur 19: Beoordeling van de kwaliteit van het woonmilieu van de huidige vestigingslocatie

In het stedelijk gebied Turnhout vindt 1 op 3 de kwaliteit van het woonmilieu een troef, in de omliggende regio's is dit net geen 1 op 4.

Aangezien 36% van de ondernemers de kwaliteit van het woonmilieu belangrijk vindt bij de keuze van een vestigingsplaats, is hier voor het stedelijk gebied Turnhout aan een belangrijke randvoorwaarde voldaan om een positief economisch investeringsklimaat te scheppen.

5.1.3 Voornaamste knelpunten van het stedelijk gebied Turnhout

Op basis van de vraag waarbij de respondenten een aantal aspecten van hun huidige vestigingslocatie moesten beoordelen, worden de knelpunten van het stedelijk gebied Turnhout afgeleid.

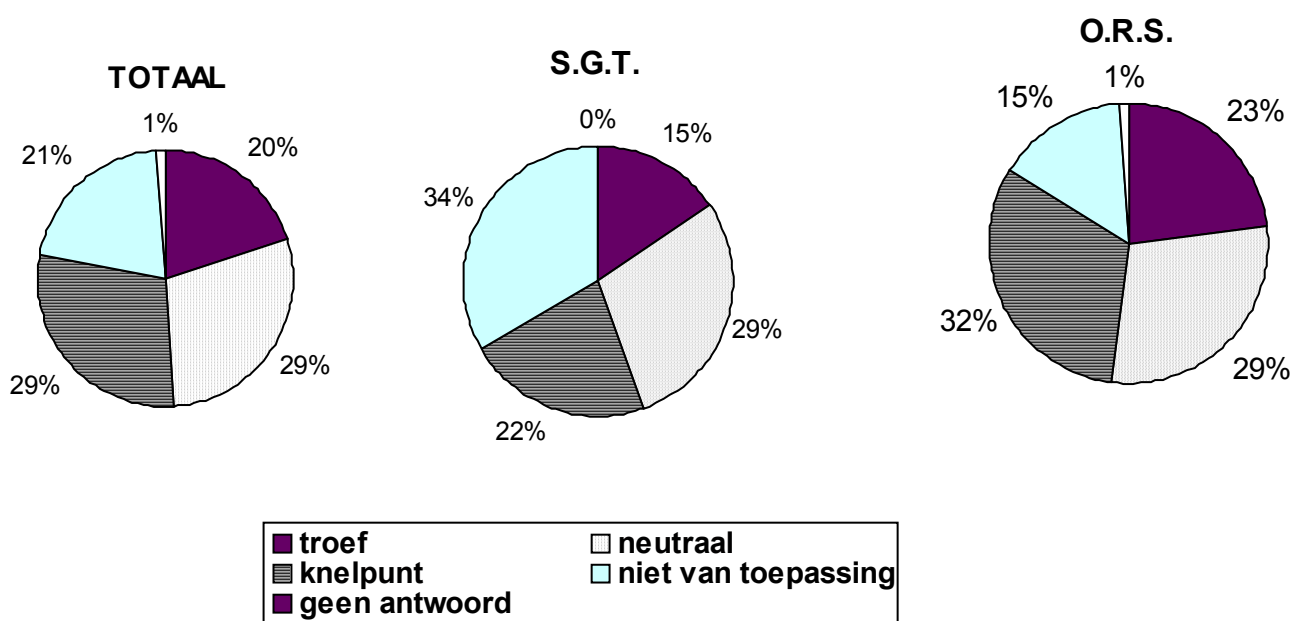
Indien meer dan 20% van de respondenten een aspect als knelpunt aanduidde, kunnen we het aspect beschouwen als een knelpunt van de regio. Aldus bekomen we vier knelpunten voor het stedelijk gebied Turnhout: bereikbaarheid met het openbaar vervoer, het aanbod aan zowel hooggeschoolde als aan laaggeschoolde arbeidskrachten, en het aanbod aan steunmaatregelen..

Tabel 4: Knelpunten van het stedelijk gebied Turnhout

aspect	% van de respondenten die het aspect als een knelpunt vermeldt		
	S.G.T.	O.R.S.	TOTAAL
troef			
aanbod aan hooggeschoolde arbeidskrachten	30%	23%	63%
aanbod aan laaggeschoolde arbeidskrachten	23%	28%	31%
aanbod aan steunmaatregelen	23%	13%	28%
bereikbaarheid met het openbaar vervoer	22%	32%	32%

5.1.3.1 Openbaar vervoer

Figuur 20: Bereikbaarheid van de huidige vestigingslocatie met het openbaar vervoer

In het algemeen scoort het openbaar vervoer niet zo goed. Ongeveer 29% evalueert de bereikbaarheid van de regio met het openbaar vervoer als een knelpunt.

De problematiek situeert zich zowel op het niveau van de bereikbaarheid van de regio met bus en trein als op het vlak van het busnetwerk in de regio Turnhout dat te radiaal gericht is naar de markt van Turnhout.

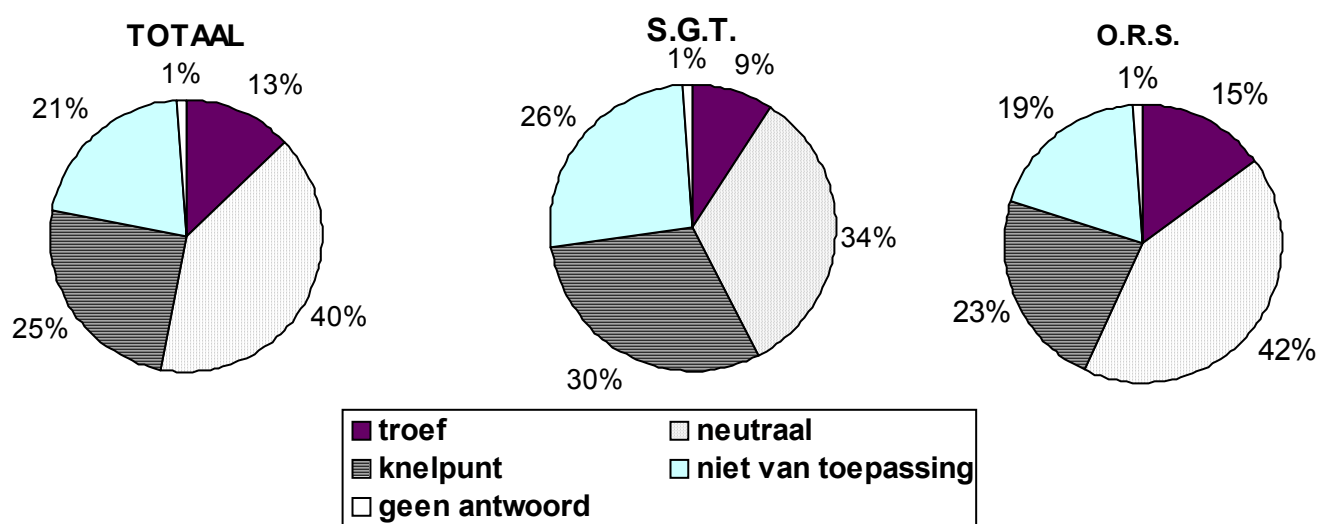
De bedrijven gelegen op de industrieterreinen zijn ook vragende partij voor een betere ontsluiting van hun terreinen met het openbaar busvervoer.

De vergelijking tussen het stedelijk gebied Turnhout en de omliggende regio's laat niet toe tot een eenduidig besluit te komen.

5.1.3.2 Aanbod aan arbeidskrachten

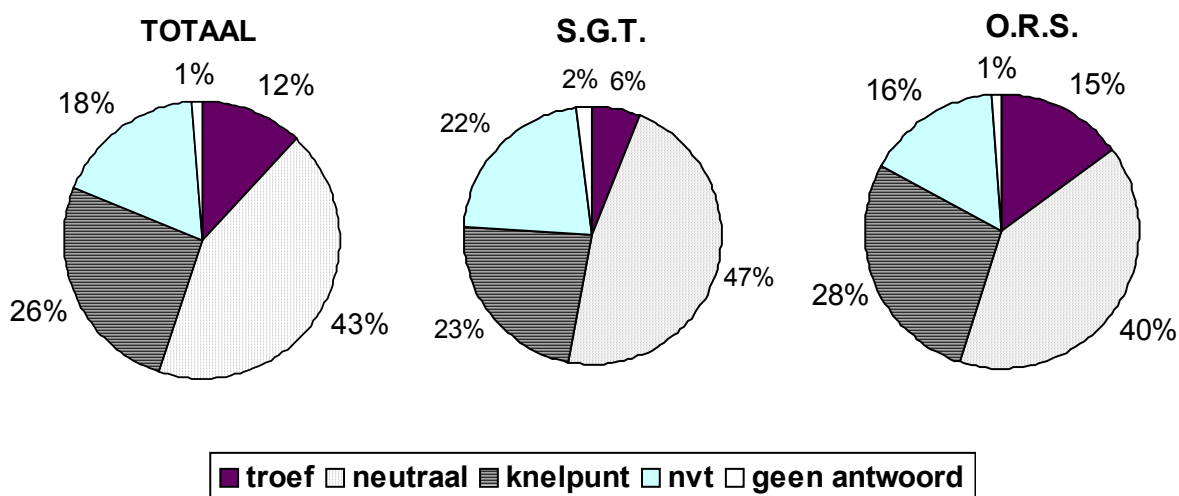
Zowel wat betreft de laaggeschoolden als de hooggeschoolden vormt het aanbod aan arbeidskrachten voor ongeveer een kwart van de respondenten een probleem, slechts 12 à 13% beschouwt het aanbod in hun regio als een troef.

Figuur 21: Aanbod aan hooggeschoolde arbeidskrachten

In het stedelijk gebied Turnhout is vooral het aanbod aan hooggeschoolden een probleem: 30% van de vestigingen vindt het een knelpunt tegenover 9% die het een troef vinden. In de omliggende regio's vindt 23% het een knelpunt tegenover 15% een troef. De grafische sector vindt in het stedelijk gebied Turnhout praktisch geen hooggeschoolden.

Figuur 22: Aanbod aan laaggeschoolde arbeidskrachten

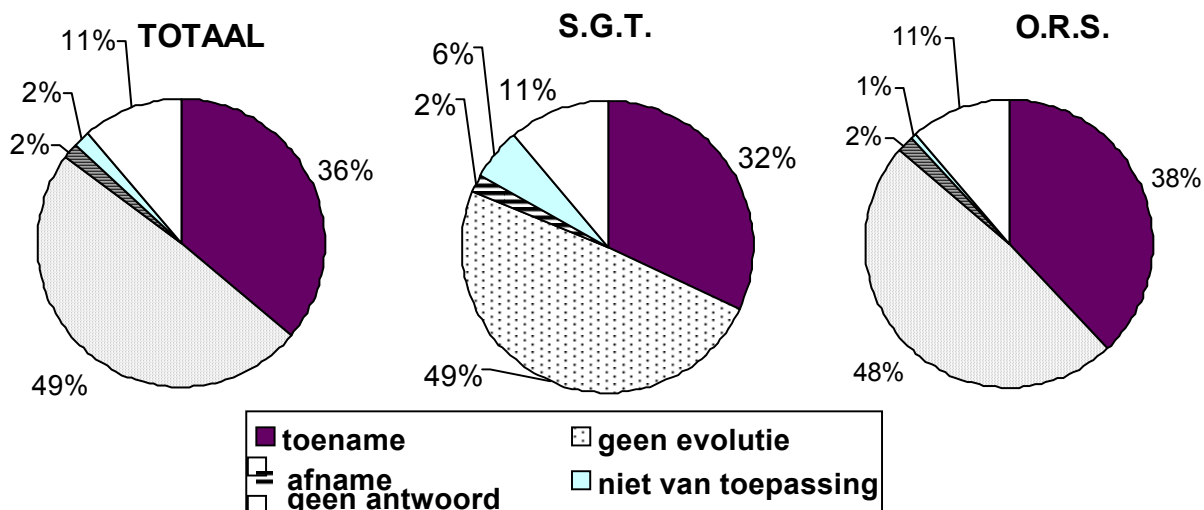

Het aanbod aan laaggeschoolden is eerder een knelpunt in de omliggende regio's, 28% duidt dit aan als knelpunt. In het stedelijk gebied Turnhout is dat met 23% iets lager. Het aanbod aan laaggeschoolden wordt in het stedelijk gebied Turnhout niet zozeer als een troef omschreven maar eerder als neutraal.

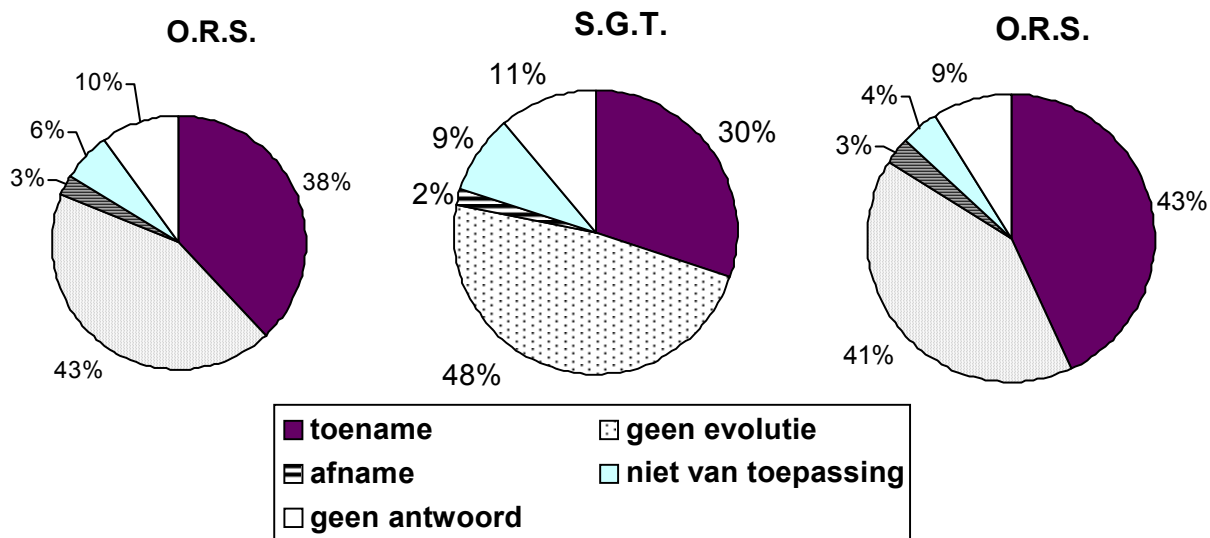
Zowel in het stedelijk gebied Turnhout als in de omliggende regio's verklaren ongeveer 65% van de vestigingen dat het aanwerven van geschikt personeel moeilijk is. De belangrijkste reden is het tekort aan geschikte kandidaten (104 vermeldingen of 28% van de vestigingen geeft 'moeilijk personeel te vinden' als belangrijkste reden op). Een bijkomende reden is het gebrek aan kandidaten die voldoende gekwalificeerd zijn (49 vermeldingen, 13%) en dat bij de kandidaten de nodige motivatie ontbreekt (30 vermeldingen, 8%).

Desondanks plant 36% van de vestigingen binnen de drie jaar bedienden aan te werven, 38% wenst over te gaan tot het aanwerven van arbeiders. Het gaat daarbij om vestigingen die te kennen geven dat het personeelsbestand de komende drie jaar zal uitbreiden.

Figuur 23: Evolutie personeelsbestand: bedienden

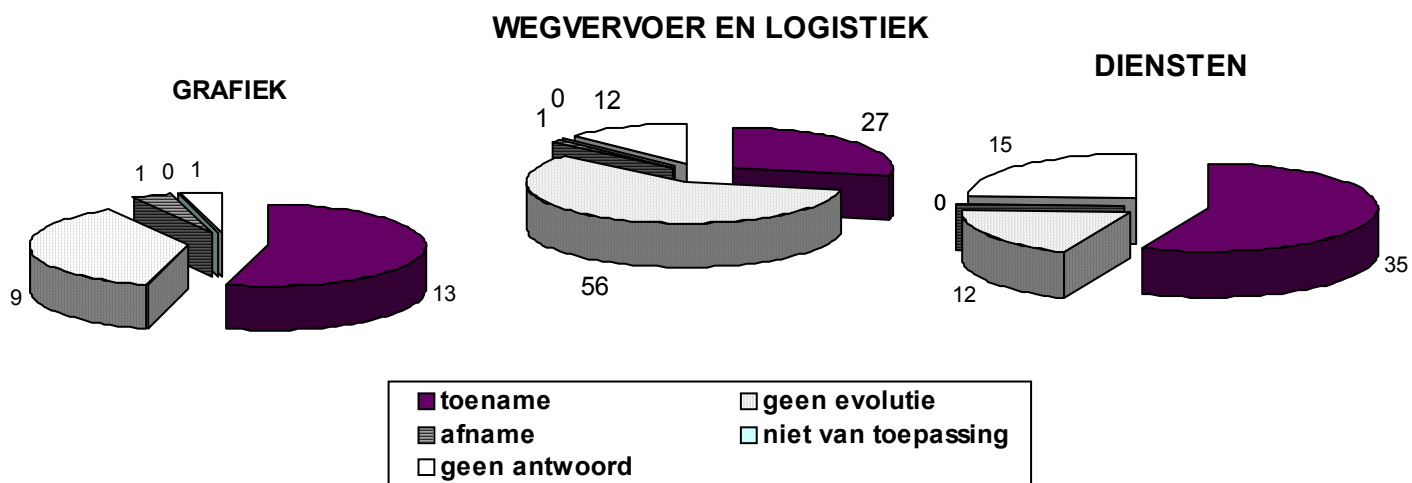
Figuur 24: Evolutie personeelsbestand: arbeiders

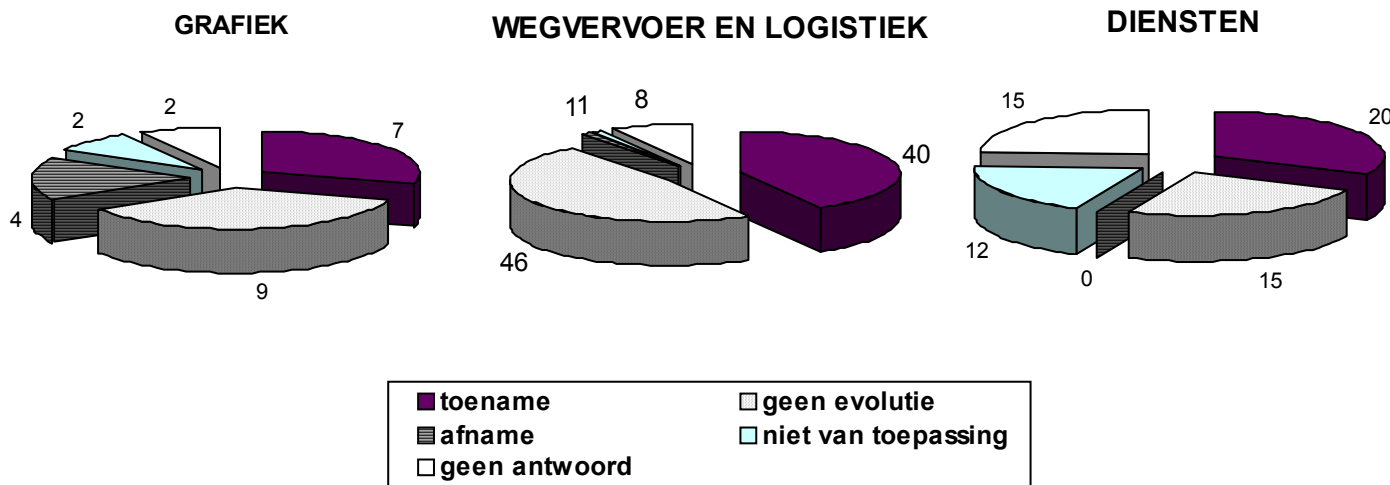
Zowel wat bedienden als arbeiders betreft, zijn er procentueel minder vestigingen in het stedelijk gebied Turnhout die verklaren een toename van het personeelsbestand te verwachten dan in de omliggende regio's.

Bekijken we de geselecteerde strategische sectoren dan valt vooral in de dienstensector een positieve evolutie in de werkgelegenheid te verwachten.

Figuur 25: Evolutie personeelsbestand in de strategische sectoren: bedienden

Figuur 26: Evolutie personeelsbestand in de strategische sectoren: arbeiders

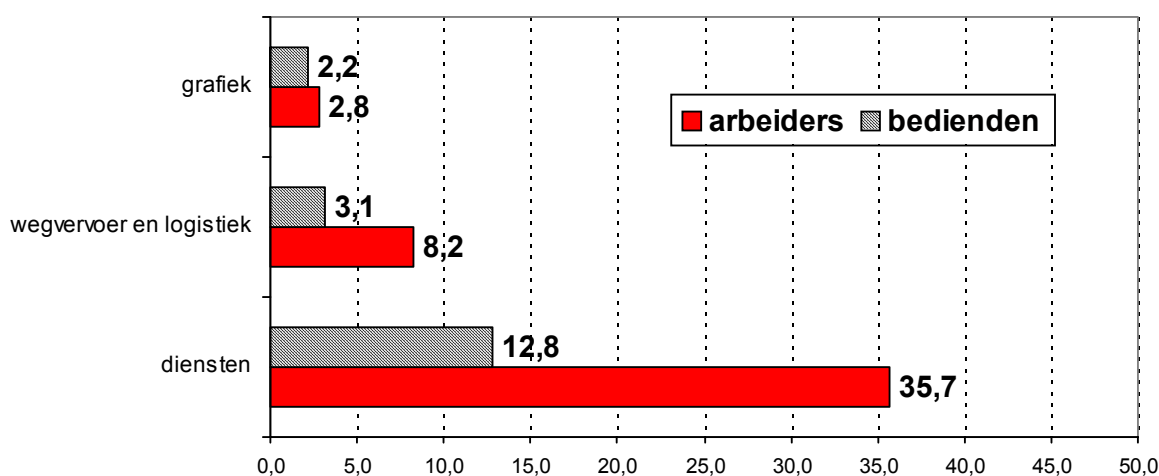

In de grafische sector is de verwachte evolutie voor de bedienden nog eerder positief (13 van de 24 grafische bedrijven verwachten een toename van het aantal bedienden, tegenover één onderneming die een afname verwacht). Voor de arbeiders is de verhouding negatiever, vier grafische bedrijven verwachten een afname van het aantal arbeiders en maar zeven een toename. Deze afname valt te verklaren door de verdere innovatie en automatisatie in de grafische sector, vooral bij de zgn. innovatie-gerichte grafische bedrijven. Daarnaast zal er wellicht toekomst blijven voor de grafische bedrijven die op efficiëntie mikken en die met meer traditionele middelen aan serieproductie doen (bv. het drukken van agenda's). Daar zal de werkgelegenheid minder snel dalen.

In de sector wegvervoer en logistiek verwacht ongeveer 1 vestiging op 4 een toename van het aantal bedienden, een groter aantal (40 op 96) stelt een toename van het aantal arbeiders voorop.

Geen enkele vestiging uit de dienstensector zal zijn personeelsbestand inkrimpen de komende drie jaar. Integendeel, 35 van de 62 vestigingen uit de dienstensector voorziet een toename van het aantal bedienden, 20 een toename van het aantal arbeiders.

Figuur 27: Strategische sectoren: gemiddelde aanwerving per vestiging over een periode van 3 jaar

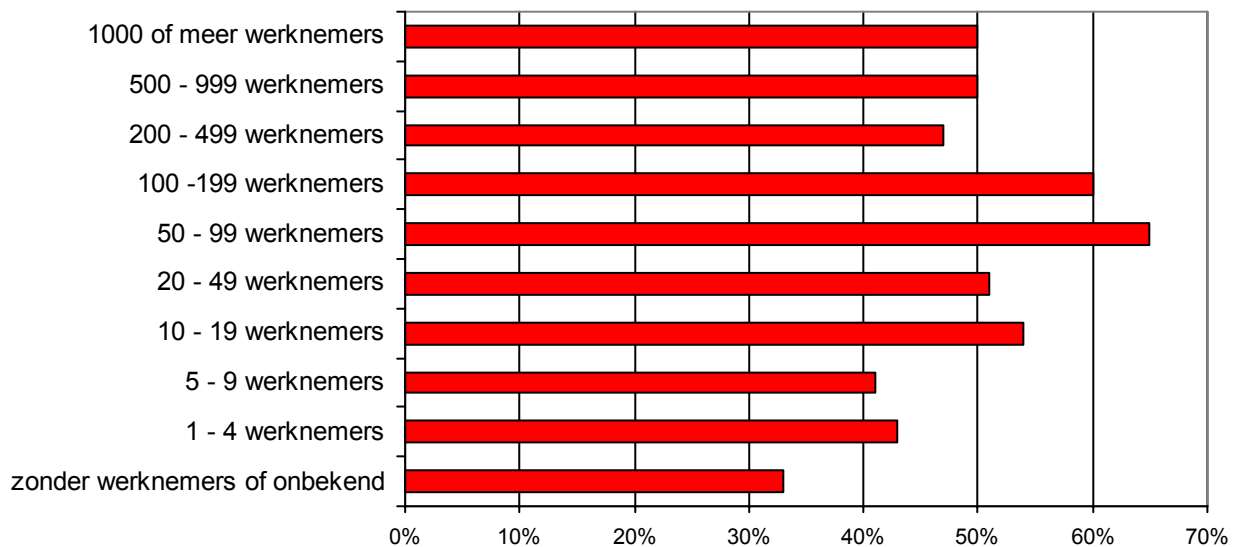
Bij de bedrijven uit de strategische sectoren is de omvang van de personeelstoename het grootst in de dienstensector en het kleinst in de grafische sector, de sector wegvervoer en logistiek zit tussen beide

in. Zowel in de sector wegvervoer en logistiek als in de dienstensector is de toename van het arbeidersbestand bijna drie maal zo groot als dat van het bediendenbestand. In de dienstensector wordt het beeld echter vertekend door twee vestigingen die extreem veel aanwervingen plannen.

Niettemin kan het stedelijk gebied Turnhout zich (ondermeer) op de ontwikkeling van deze strategische sectoren toespitsen. Dit kan een positieve invloed op de werkgelegenheid hebben, zij het in iets mindere mate voor de grafische sector. Bij deze laatste verwacht men immers een sterke automatisatie.

Voor de 439 Belgische respondenten werden de aanwervingsplannen ook per grootteklasse bekeken. De vestigingen zijn daarbij ingedeeld volgens het gemiddeld personeelsbestand. Ruim de helft van de vestigingen overweegt een uitbreiding van ofwel het arbeidersbestand ofwel van het bediendenbestand.

Figuur 28: percentage van de vestigingen dat aanwervingen voorziet (S.G.T. en O.R.S. samen, behalve de Noord- Brabantse regio's) volgens grootteklasse

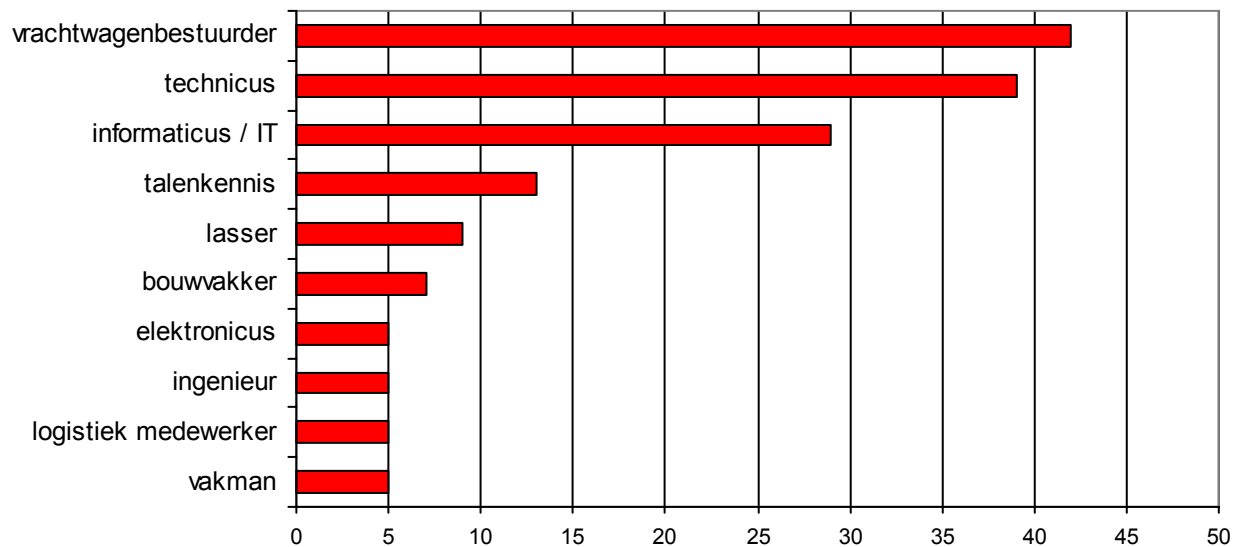
Uit Figuur 28 blijkt dat vooral de middelgrote ondernemingen met tussen de 50 en 200 werknemers de komende drie jaar bijkomende aanwervingen overwegen. De bedrijven met minder dan 10 werknemers plannen het minst aanwervingen. In het kader van duurzame werkgelegenheid is het dus interessant dat een regio over voldoende middelgrote en grote ondernemingen beschikt.

Daarnaast moet worden rekening gehouden met het feit dat meer en meer bedrijven met interimpersoneel werken.

Hoewel de bedrijven dus aanwervingen in overweging nemen, blijven veel vacatures niet ingevuld. Figuur 29 toont welke ontbrekende kwalificaties het vaakst worden vernoemd.

Het beeld is vertrouwd: er is een groot gebrek aan vrachtwagenbestuurders, technici (en de aanverwante kwalificaties zoals electronica-specialisten), informatici, lassers en bouwvakkers. Het gebrek aan talenkennis is een specifiek probleem voor de Kempen, in het bijzonder wat betreft de kennis van de Franse taal.

Figuur 29: Ontbrekende kwalificaties: aantal vermeldingen (S.G.T. en O.R.S. samen)

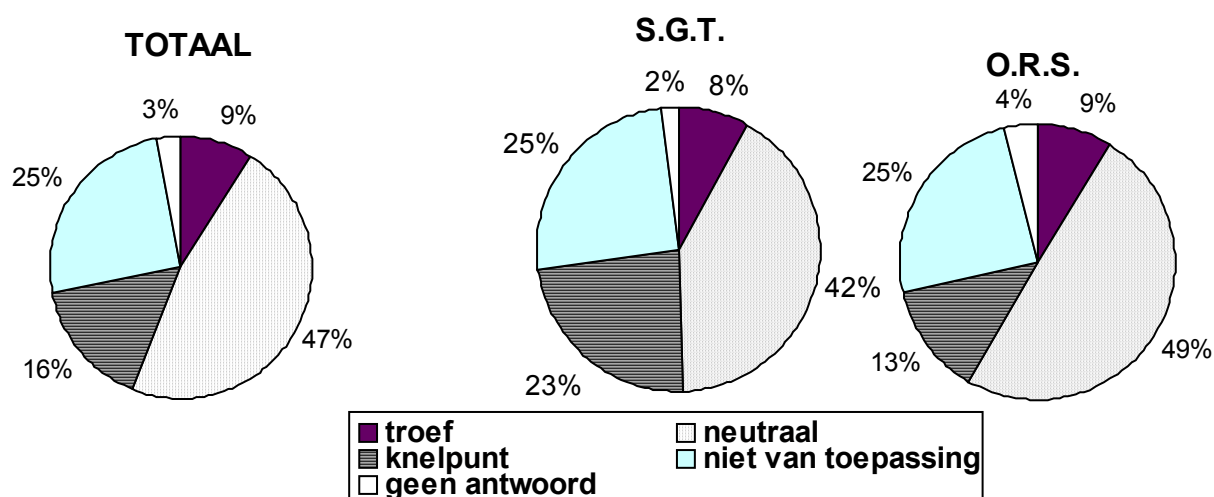
Het groot tekort aan vrachtwagenchauffeurs is onrechtstreeks een gevolg van de afschaffing van de legerdienst. De VDAB – opleiding kan dit tekort niet opvullen. Sommige bedrijven uit de transportsector willen zelf instaan voor opleiding maar zijn van oordeel dat de kandidaten zelf hun rijbewijs moeten halen. Voor een jongere werkloze betekent het behalen van een rijbewijs een niet te verwaarlozen investering: een opleiding kost gemiddeld 80.000 BEF. Daarnaast is er ook nood aan opleidingen voor magazijniers, heftruckchauffeurs en administratief personeel. In Nederland heeft men trouwens met dezelfde problemen te maken. Daar heeft men nochtans een betere opleiding waarbij jongeren vanaf 16 jaar in twee of drie jaar een volwaardige chauffeursopleiding kunnen krijgen.

Daarnaast moet ook gewezen worden op het slecht imago van het beroep. Daarvoor is de sector deels zelf verantwoordelijk: lage lonen, slechte arbeidsvoorwaarden, e.d.

5.1.3.3 Aanbod steunmaatregelen

Figuur 30: Aanbod aan steunmaatregelen

Het aanbod aan steunmaatregelen wordt minder positief beoordeeld in het stedelijk gebied Turnhout: 23% vindt het aanbod een knelpunt tegenover 13% in de omliggende regio's.

In het algemeen is 1 vestiging op 4 van mening dat steunmaatregelen niet van toepassing zijn voor hen.

5.2 Concurrentiekracht

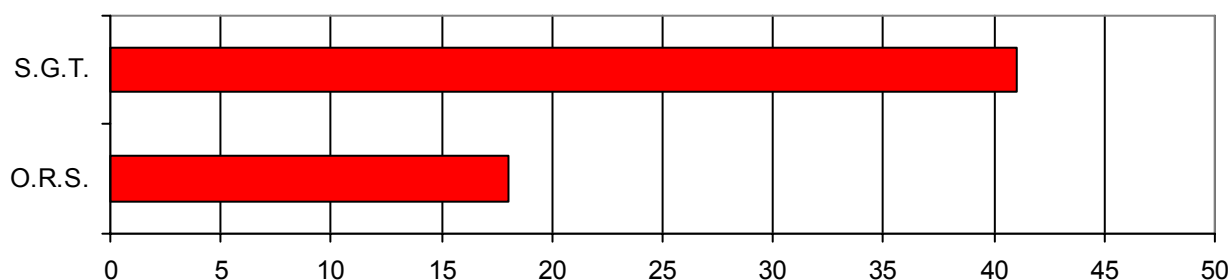
Om de concurrentiekracht van het stedelijk gebied Turnhout in te schatten wordt het belang van de regio Turnhout als aan- en verkoopmarkt bestudeerd. We baseren we ons op de goederenstromen die uit de enquête afgeleid kunnen worden. We steunen ook op de resultaten over het uitbesteden van diensten. Opgemerkt kan worden dat de term 'regio Turnhout' niet vooraf werd gedefinieerd en dat verschillende respondenten dus een verschillende interpretatie aan het begrip kunnen gegeven hebben.

5.2.1 Aankoopmarkt

Voor 41% van de respondenten (238 op 585 vestigingen) is de aankoopmarkt bekend; 29% (171 vestigingen) verklaren dat de vraag naar de aankoopmarkt van hun grondstoffen niet van toepassing is op hun bedrijf; 30% (176 vestigingen) beantwoorden de vraag niet of onvolledig.

Van de 238 vestigingen waarvan de aankoopmarkt bekend is, kopen er 59 één of meerdere grondstoffen in de regio Turnhout, dat of één op vier.

Figuur 31: Vestigingen die één of meerdere grondstoffen in de regio Turnhout aankopen: verdeling volgens regio – absolute aantallen

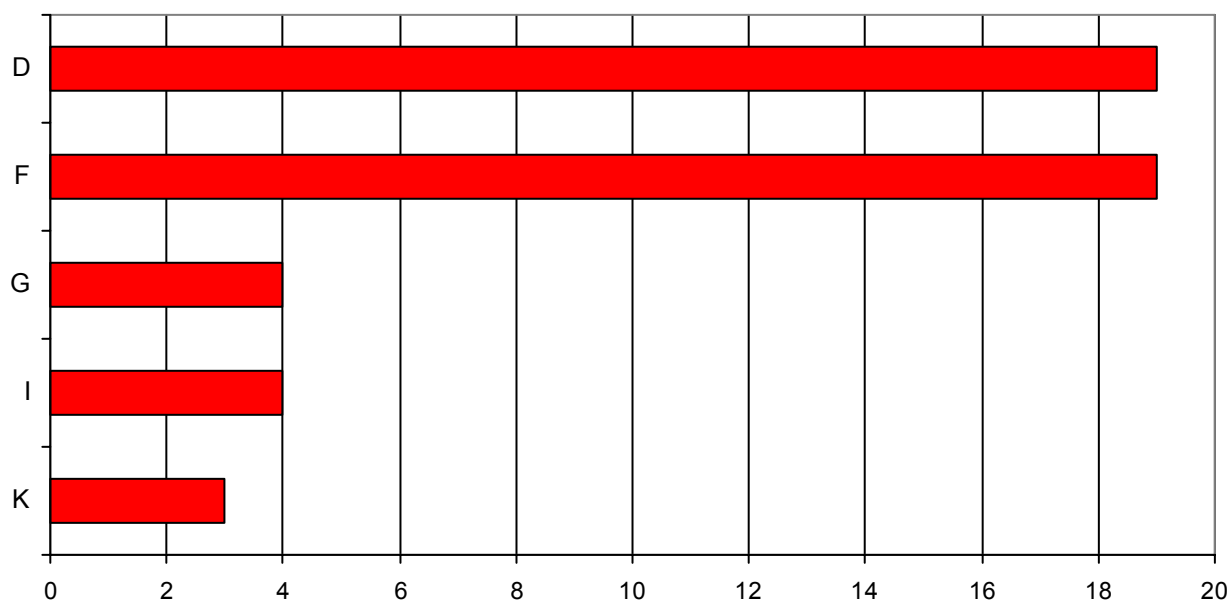

Van de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout koopt 46% één of meerdere grondstoffen aan in eigen regio. Slechts 18 bedrijven (12%) van buiten het stedelijk gebied Turnhout kopen grondstoffen aan in de regio Turnhout. Het merendeel daarvan komt uit de rest van het arrondissement Turnhout (= het arrondissement Turnhout behalve het stedelijk gebied Turnhout) en uit de rest van het arrondissement Antwerpen (= het arrondissement Antwerpen behalve de stad Antwerpen).

Uit de verdeling volgens sector in

Figuur 32 blijkt dat de regio Turnhout vooral belangrijk is als aankoopmarkt voor bouwmaterialen (sector F).

Figuur 32: Vestigingen die één of meerdere grondstoffen in de regio Turnhout aankopen: verdeling volgens sector – absolute aantallen

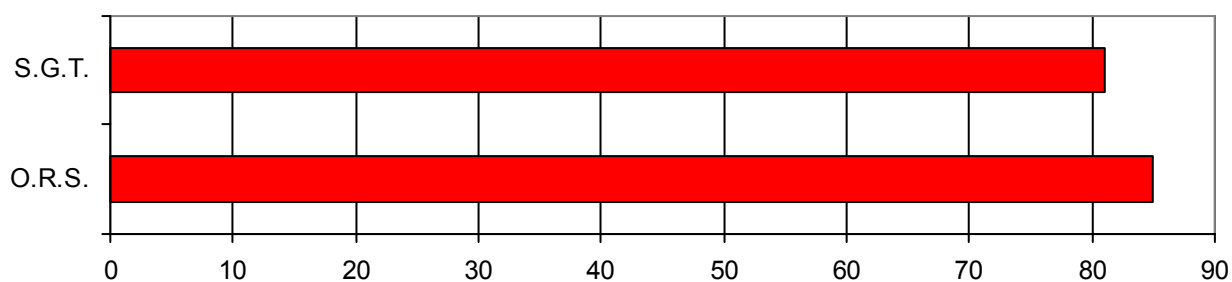
Er kan worden vastgesteld dat het meestal gaat om de aankoop van hout (13 vermeldingen), bouwmaterialen algemeen (11), steen (5), staalproducten (4) en zand (3). Het niet-bouwgebonden product dat het vaakst vermeld wordt, is brandstof (5 vermeldingen).

5.2.2 Afzetmarkt

In totaal geven 361 van de 585 respondenten hun afzetmarkt op. Daarvan leveren er 166 (46%) vestigingen één of meerdere producten of diensten in de regio Turnhout; 85 vestigingen uit de omliggende regio's (of 36% van de vestigingen uit de omliggende regio's waarvan de afzetmarkt bekend is) en 81 (of 66% van de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout waarvan de afzetmarkt bekend is) uit het stedelijk gebied Turnhout.

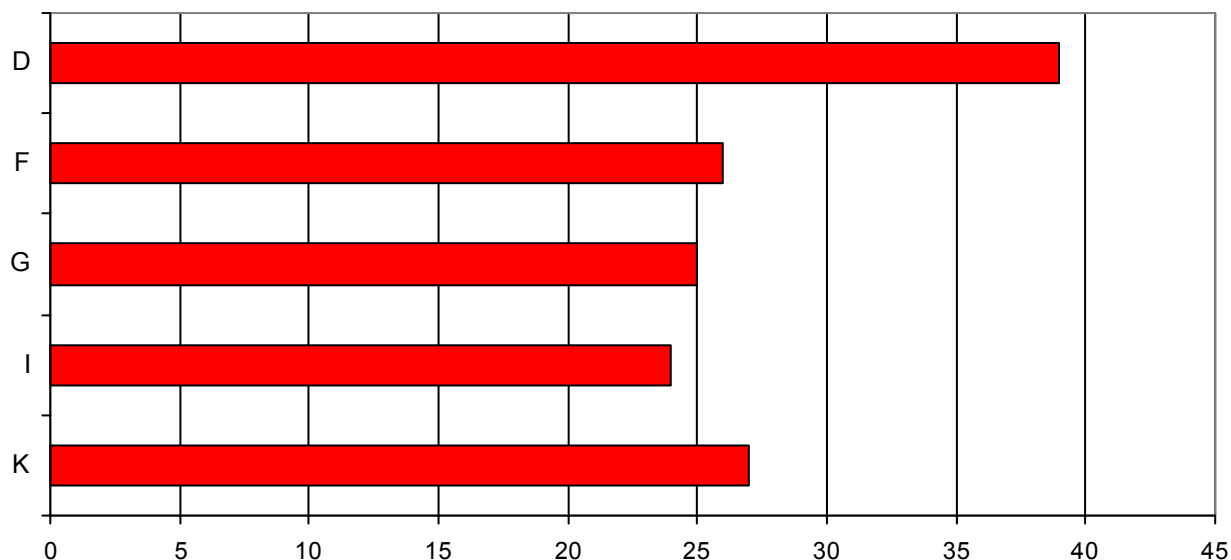
De regio Turnhout is vooral een afzetgebied voor bedrijven uit het stedelijk gebied Turnhout, gevolgd door bedrijven uit de stad Antwerpen (13 vermeldingen) en de rest van het arrondissement Antwerpen (eveneens 13 vermeldingen). Opvallend is dat 27 Noord-Brabantse bedrijven exporteren naar de regio Turnhout. Omgekeerd exporteren 50 vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout naar Nederland. Er blijkt dus een niet onbelangrijke goederenstroom te bestaan tussen de regio Turnhout (en meer in het bijzonder het stedelijk gebied Turnhout) en Nederland.

Figuur 33: Vestigingen die één of meerdere producten of diensten in de regio Turnhout leveren: verdeling volgens regio

Bij de verdeling per sector blijkt in absolute aantallen elke sector ongeveer evenredig vertegenwoordigd te zijn. Procentueel gezien scoren de bouwsector F en de dienstensector K boven het gemiddelde van 46%: ruim 60 respectievelijk 52% van de bedrijven uit die sector en waarvan de afzetmarkt bekend is leveren goederen of diensten in de regio Turnhout. De industriesector D (48%) en de transportsector I(47%) scoren rond het gemiddelde, de handelssector G zit er met 38% onder.

Figuur 34: Vestigingen die één of meerdere producten of diensten in de regio Turnhout leveren: verdeling volgens sector

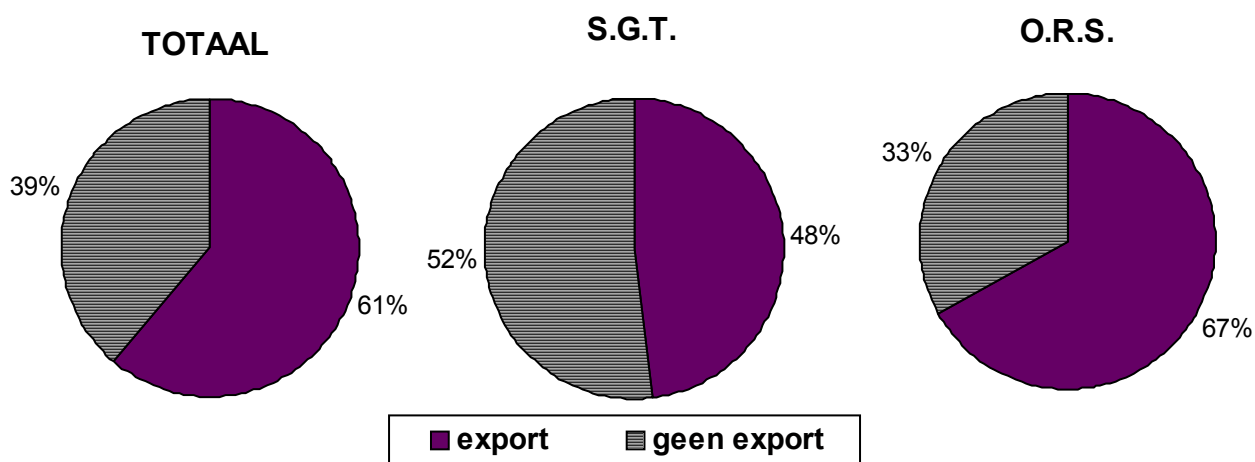

5.2.3 Export

Voor zeven bedrijven uit het stedelijk gebied Turnhout blijft de afzetmarkt beperkt tot de regio Turnhout, voor 34 is ze beperkt tot de provincie Antwerpen. In 64 gevallen is de afzetmarkt beperkt tot België. De overige 59 bedrijven uit het stedelijk gebied Turnhout exporteren. Op het totaal van 123 respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout die hun afzetmarkt opgeven is dat 48%.

Het percentage bedrijven dat exporteert, ligt in het stedelijk gebied Turnhout lager dan in de omliggende regio's, daar bedraagt het 67%

Figuur 35: Aandeel van het aantal vestigingen dat exporteert (links totale respons, midden respons S.G.T., rechts respons O.R.S.)

Voor 80 bedrijven is de afzetmarkt beperkt tot België en Nederland. De export beperkt zich dus tot Nederland. 43 vestigingen (35%) exporteren ook naar andere landen.

Het afzetgebied van de bedrijven uit het stedelijk gebied Turnhout is relatief ruim, hoewel er verhoudingsgewijs door minder bedrijven geëxporteerd wordt dan in de omliggende regio's.

Terzelfdertijd is de regio Turnhout een belangrijke afzetmarkt, ook voor de omliggende regio's, met inbegrip van Nederland.

5.2.4 Uitbesteding diensten

In het algemeen worden volgende diensten vaak uitbesteed: loonadministratie (wordt uitbesteed door 84% van de vestigingen), informatica (74%), interim (67%), reclame (67%), transport (63%), boekhouding (62%) en schoonmaak (61%). Enkel voor verhuur van onroerend goed, catering en secretariaat wordt in minder dan 1 op 2 gevallen een beroep gedaan op de diensten van derden.

In het stedelijk gebied Turnhout krijgen we hetzelfde beeld als in de omliggende regio's, zij het dat de meeste diensten iets minder vaak worden uitbesteed, behalve wat betreft boekhouding en loonadministratie.

Het blijkt dat bedrijven uit het stedelijk gebied Turnhout voor wat betreft informatica vaak een beroep doen op dienstverlenende bedrijven buiten de regio Turnhout. Informatica wordt in 58% van de gevallen uitbesteed aan een firma buiten de regio. Dit wijst op een zwak aanbod aan dienstverlenende bedrijven in de informaticasector in de regio Turnhout. De regio blijkt wel sterk te staan voor catering en interim-arbeid.

De mondelinge enquête bevestigt dat het de regio Turnhout wat betreft het aanbod van diensten in de informatica en IT sector zwak staat. Tegelijk blijkt echter ook dat het fenomeen afstand van ondergeschikt belang is bij het kiezen van een dienstverlenend bedrijf, in het bijzonder wat informatica betreft

Tabel 5: Uitbesteden van diensten door de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout

dienst	niet uitbesteed		uitbesteed		waarvan...			
	aantal	%	aantal	%	in regio Turnhout		enkel buiten de regio Turnhout	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
boekhouding	45	22	157	78	103	66	54	34
loonadminis- tratie	14	7	188	93	147	78	41	22
transport	84	42	118	58	77	65	41	35
reclame	68	34	134	66	85	63	49	37
informatica	56	28	146	72	62	42	84	58
verhuur	139	69	63	31	46	73	17	27
catering	158	78	44	22	40	91	4	9
interim	100	50	102	50	95	93	7	7
secretariaat	151	75	51	25	45	88	6	12
schoonmaak	99	49	103	51	89	86	14	14

5.2.5 Lokale binding

Slechts 5 vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout hebben geen enkele binding met de regio Turnhout. Ze doen geen beroep op andere vestigingen uit de regio, noch voor hun aankoop, noch voor hun afzet, noch voor het uitbesteden van diensten.

5.3 Vitaliteit

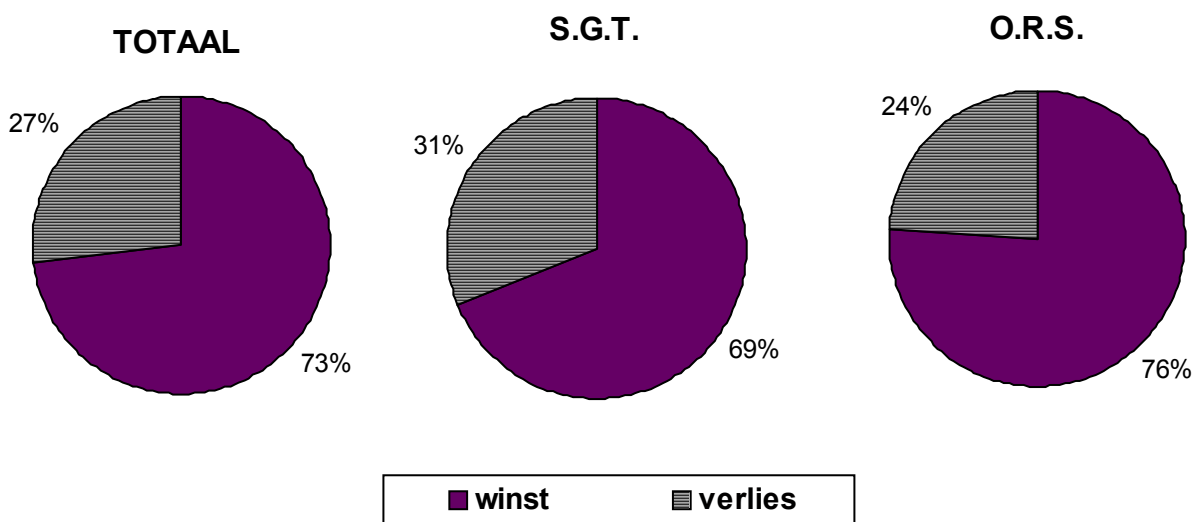
De vitaliteit van de regio kan uitgedrukt worden aan de hand van de winstcijfers van de bedrijven. Daarvoor beschikken we enkel over de winstcijfers over het laatste boekjaar (Technisch Bureau Van Dijk, 1998) Deze gegevens waren echter niet beschikbaar voor de Nederlandse bedrijven. Dit wordt aangevuld met de winstverwachtingen voor de nabije toekomst van de vestigingen.

Daarnaast geven ook de investeringen in materiële vaste activa, uitbreidingsplannen en plannen voor het oprichten van een nieuwe vestiging een indicatie van de vitaliteit.

5.3.1 Winst en winstverwachting

Van de 437 vestigingen waarvoor we over gegevens beschikken, boekten er 320 (73%) winst tijdens het laatste boekjaar. In het stedelijk gebied Turnhout ligt dit percentage lager dan in de omliggende regio's: 69% tegenover 76%.

Figuur 36: Resultaat laatste boekjaar

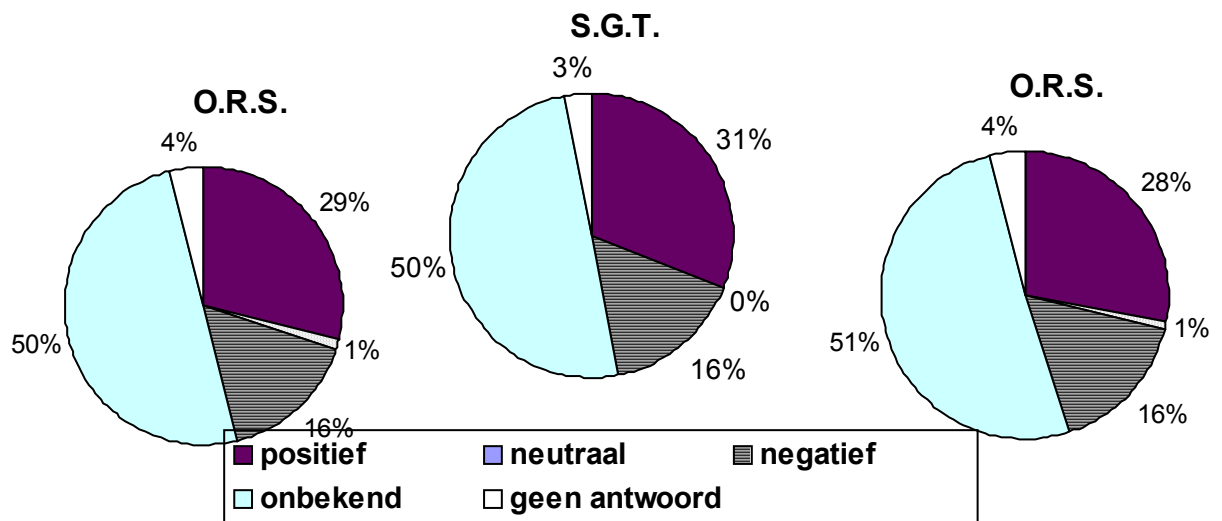
Opgesplitst naar sectoren geeft het resultaat van het laatste boekjaar weinig verschillen aan.

In de strategische sectoren was vooral het resultaat in de grafische sector minder goed: 32% van de bedrijven leed verlies in het laatste boekjaar. In de transportsector is dat 25%, in de dienstensector 20%.

In het stedelijk gebied Turnhout is men iets optimistischer over de winstverwachtingen voor de nabije toekomst.

Ongeveer de helft van de bedrijven is onzeker wat betreft de evolutie van de winst; 29% verwacht een verbetering van de cijfers, in het stedelijk gebied Turnhout loopt dit op tot 31%. Tegelijk verwacht 16% een negatieve evolutie.

Figuur 37: Winstverwachting voor de nabije toekomst

De antwoorden op de vraag naar een verklaring voor een verwachte positieve evolutie lopen sterk uiteen. Het vaakst komt de reden 'groei' voor (13 vermeldingen). Alle andere antwoorden halen minder dan 10 vermeldingen: interne reorganisatie, productontwikkeling, uitbreiding (9), hogere omzet (8), enz.

Als reden voor een negatieve evolutie wordt het meest het argument van de toenemende concurrentie aangehaald (31 vermeldingen), gevolgd door de marktconjunctuur (11). De loonkost wordt 6 maal als reden vermeld.

In de dienstensector zijn zowel de resultaten als de verwachtingen positief: 39% verwacht een verdere stijging van de winst. Zowel in de grafische als in de transportsector zijn de vooruitzichten minder goed: 21% van de ondernemingen uit de grafische sector verwacht een positieve evolutie van de winstcijfers, in de transportsector verwacht 19% een positieve evolutie en 25% een daling van de winst. In het bijzonder in de grafische sector geldt dat een grote groep (75%) onzeker is.

In de transportsector zijn de negatieve vooruitzichten voor een groot deel te verklaren door het personeelsgebrek.

5.3.2 Investeringen in materiële vaste activa

Op de vraag naar het bedrag dat de komende drie jaar in het bedrijf zal geïnvesteerd worden, antwoorden zowel in het stedelijk gebied Turnhout als in de omliggende regio's 68% van de vestigingen dat de investeringen bekend zijn. Dat wil zeggen dat er investeringen voorzien zijn en dat het bedrag ook bekend is of dat er geen investeringen zullen gebeuren. In 13% van de gevallen zijn er investeringen voorzien maar is het bedrag onbekend of kent men de verdeling over de verschillende posten nog niet. De overige 19% beantwoordt de vraag omtrent voorziene investeringen niet. De twee laatste categorieën worden verder buiten beschouwing gelaten.

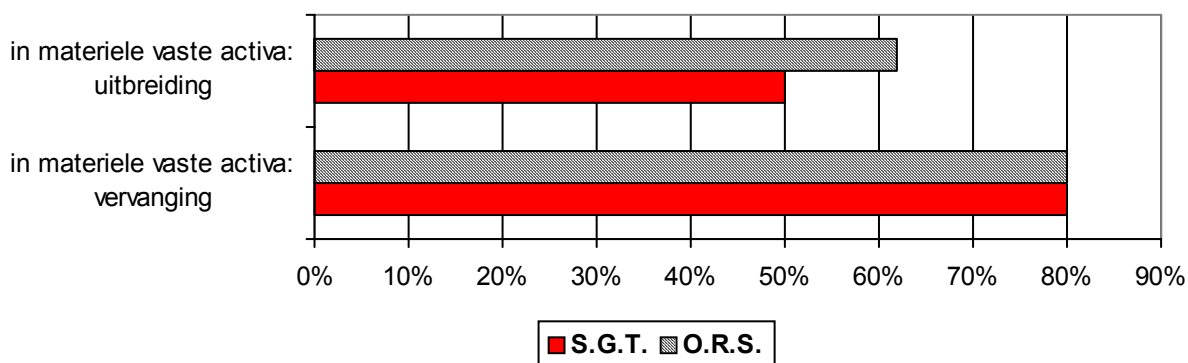
In het stedelijk gebied Turnhout verklaren 15 vestigingen (of 11% van de vestigingen waarvan de investeringen bekend zijn) de komende drie jaar niet te zullen investeren; in de omliggende regio's voorzien 17 vestigingen (7%) geen enkele investering de komende drie jaar.

De bedrijven blijken vooral te investeren in materiële vaste activa: 80 % van de vestigingen voorziet een vervangingsinvestering. In onderzoek en ontwikkeling (verder afgekort als O&O) wordt door het kleinste aantal bedrijven geïnvesteerd.

In het stedelijk gebied Turnhout zijn er minder bedrijven die de komende drie jaar gaan investeren dan in de omliggende regio's. Enkel wat betreft de investeringen in materiële vaste activa voor vervanging is het resultaat gelijk. Zowel voor wat betreft materiële vaste activa voor uitbreiding, opleiding personeel, als voor O&O is er in het stedelijk gebied Turnhout een kleiner aandeel van de vestigingen die verklaren investeringen te voorzien.

Investerings in opleiding personeel en in O&O komen verder aan bod in het hoofdstuk 'innovativiteit'.

Figuur 38: Percentage van de vestigingen dat investeert in materiële vaste activa, volgens regio

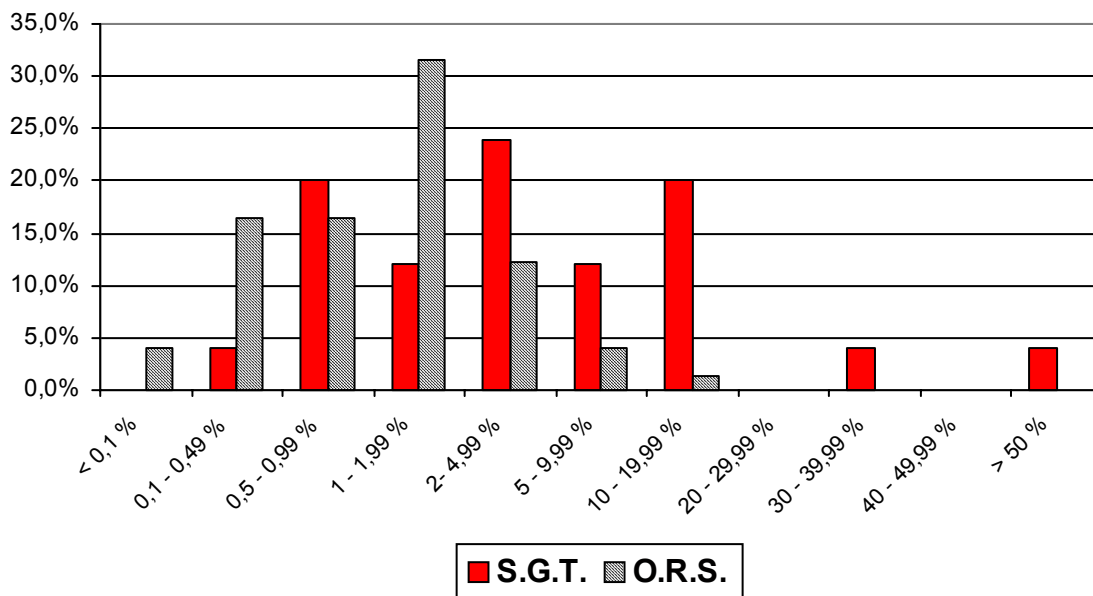
Om de omvang van de voorziene investeringen te kunnen inschatten, werd de verhouding berekend tussen het investeringsbedrag (voor 1 jaar) en de omzet van het laatste boekjaar. Voor dat laatste gegeven baseren we ons op de jaarrekeningen van de Belfirst index. Daarbij moeten we opmerken dat niet voor elk bedrijf waarvoor we over investeringsgegevens beschikken de omzetcijfers gekend zijn.

Wat de investeringen in uitbreiding betreft, zijn in het stedelijk gebied Turnhout meer vestigingen in een hogere categorie dan in de omliggende regio's. In het stedelijk gebied Turnhout investeert 28% van de vestigingen meer dan 20% van zijn omzet in uitbreiding, tegen 5,5% in de omliggende regio's.

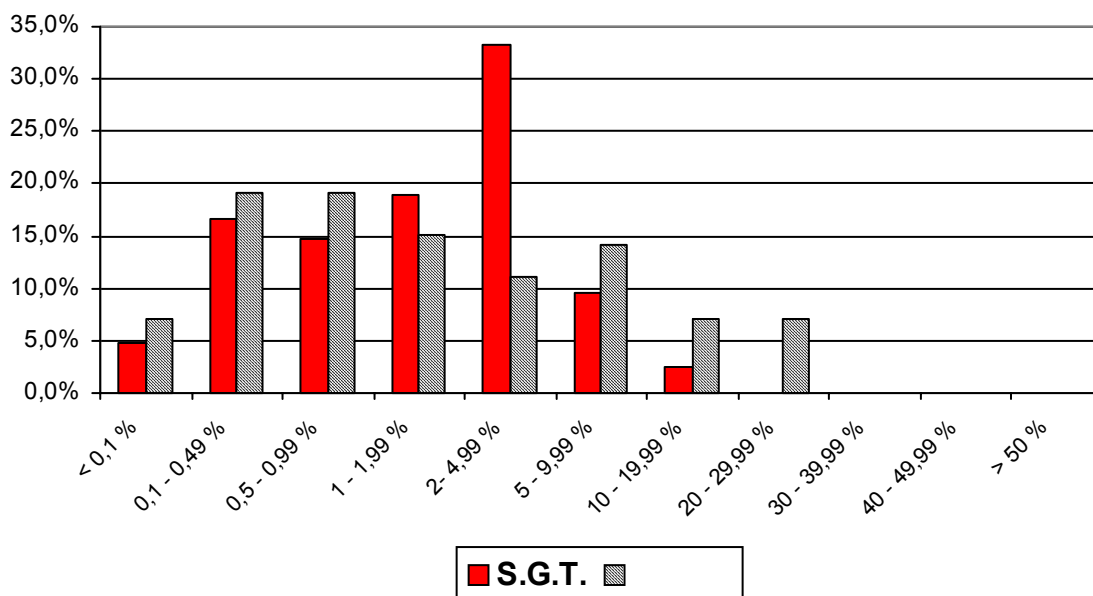
Wat de investeringen in vervanging betreft, worden er eerder grote bedragen geïnvesteerd door de vestigingen uit de omliggende regio's.

Figuur 39: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in materiële vaste activa: uitbreiding

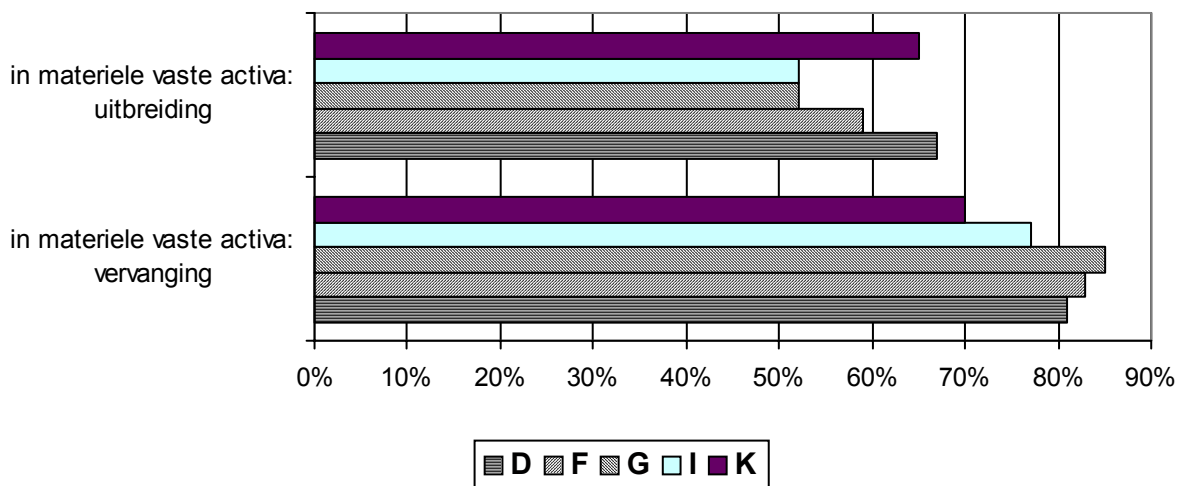

Figuur 40: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in materiële vaste activa: vervanging

Het investeringsgedrag verschilt ook alnaargelang de sector. Ook hier houden we enkel rekening met die respondenten die hebben aangegeven waarin geïnvesteerd wordt en tevens het voorziene bedrag hebben opgegeven.

Figuur 41: Percentage van de bedrijven dat investeert, volgens sector

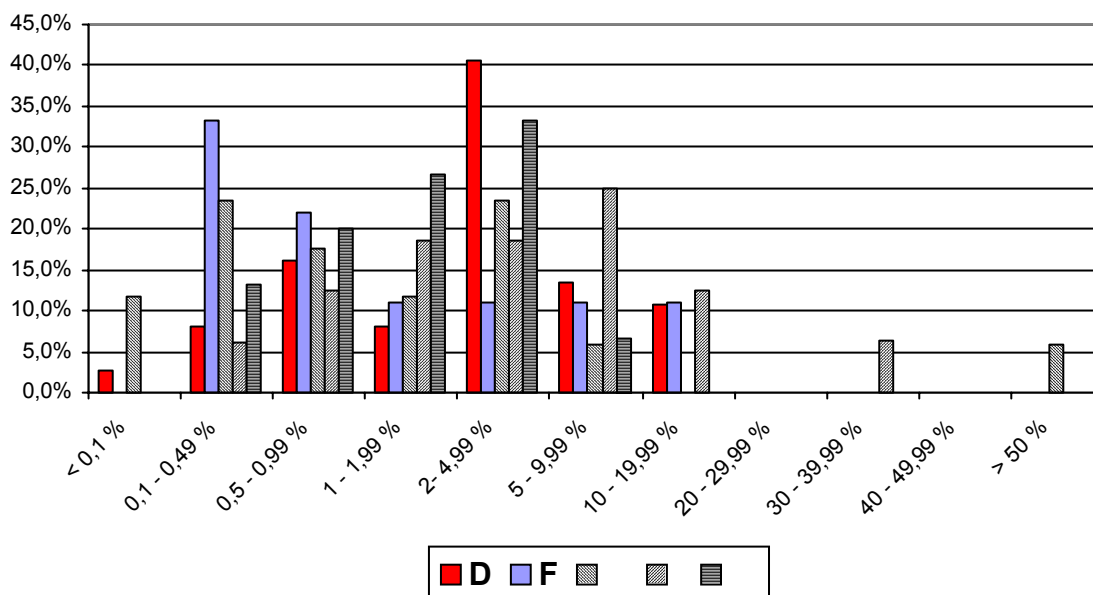

Daar waar de vestigingen uit de industrie- (D) en de dienstensector (K) vooral investeren in uitbreiding, investeren de vestigingen uit de sectoren bouw (F), klein- en groothandel (G) en transport (I) eerder in vervanging.

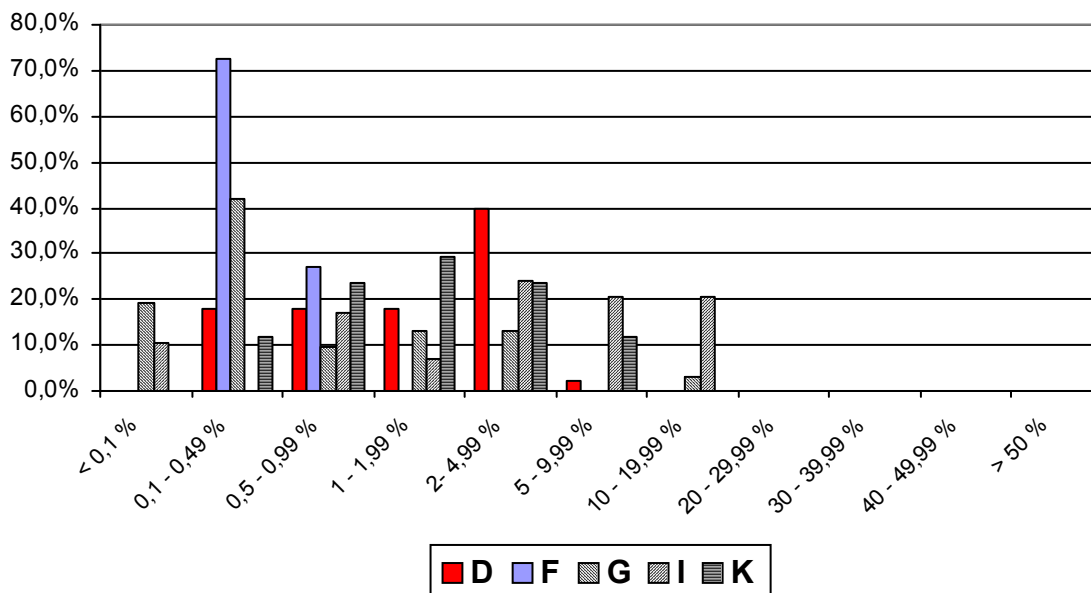
De bouwsector F investeert eerder kleine bedragen in materiële vaste activa, zowel wat betreft uitbreiding als vervanging.

De sectoren die meer grote bedragen investeren zijn de industrie (D) en de transportsector (I).

Figuur 42: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in materiële vaste activa - uitbreiding, volgens sector

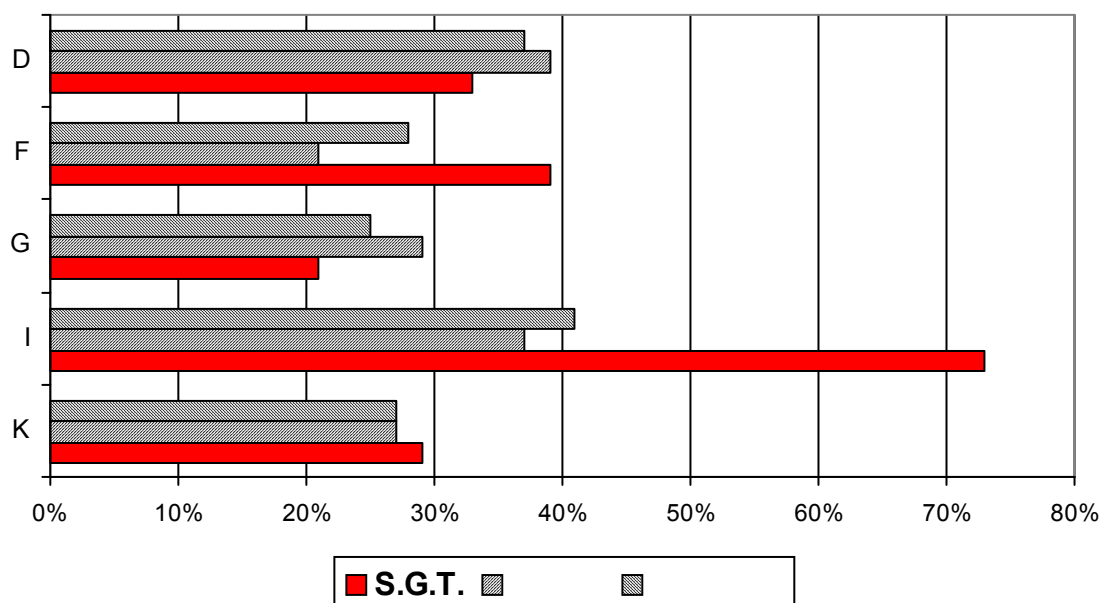
Figuur 43: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in materiële vaste activa - vervanging, volgens sector

6.3.3 Uitbreidingsplannen

wees er reeds op dat 32% van de vestigingen uitbreidingsplannen heeft. In het stedelijk gebied Turnhout bedraagt dit percentage 30%, in de omliggende regio's is het iets hoger: 33%.

Figuur 44: Percentage van de bedrijven dat uitbreidingsplannen heeft, volgens sector en regio

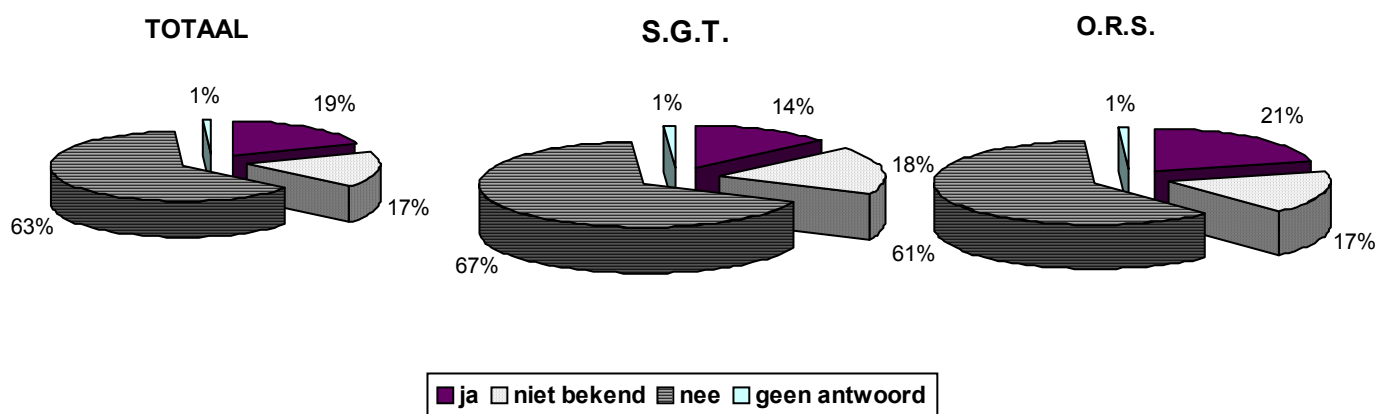
Het zijn vooral de sectoren D (industrie) en I (vervoer, opslag en distributie) die uitbreidingsplannen hebben.

Het beeld verschilt sterk volgens regio. In het stedelijk gebied Turnhout blijken vooral vestigingen uit de bouw- en de transportsector uitbreidingsplannen te hebben. In de transportsector is het verschil opvallend. Bemerken we dat dit gevolgen kan hebben voor het potentieel ruimtegebruik. In de omliggende regio's is de industriële sector de grootste vragende partij.

5.3.4 Plannen om een nieuwe vestiging op te richten.

Naast uitbreidingsplannen wijzen ook plannen om een nieuwe vestiging op te richten op innovativiteit.

Figuur 45: Plannen om een nieuwe vestiging op te richten

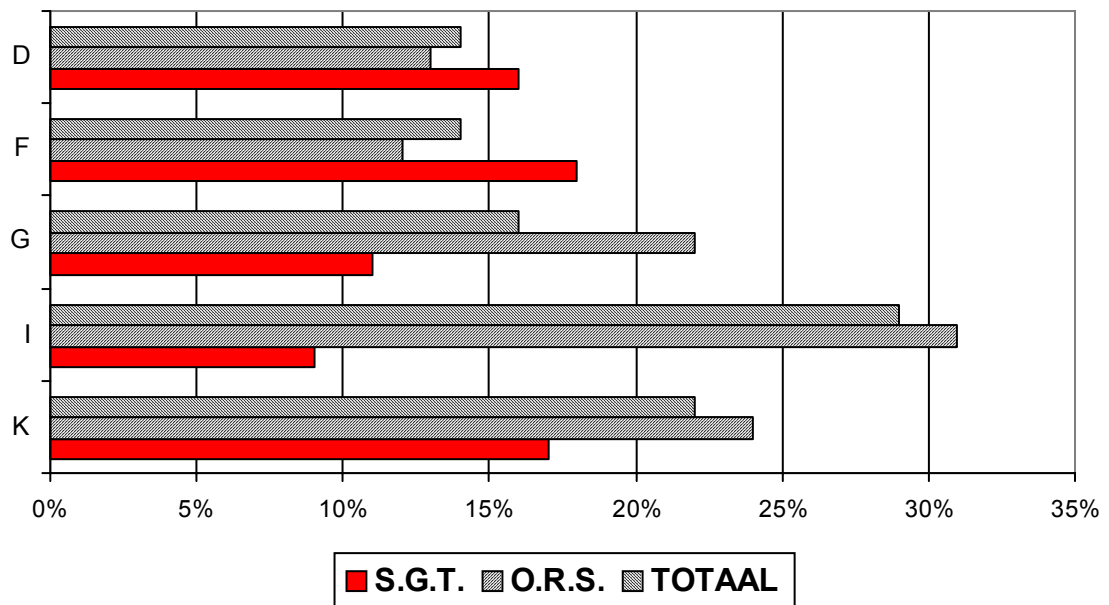

Iets meer dan honderd vestigingen (19%) zijn van plan om binnen de 5 jaar een nieuwe vestiging op te richten, met behoud van de huidige vestiging. Dat percentage is lager in het stedelijk gebied Turnhout (14%, 29 vestigingen) dan in de omliggende regio's (21%, 80 vestigingen).

De 29 vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout vermelden zes maal het stedelijk gebied Turnhout als regio voor de lokatie van de nieuwe vestiging, de regio Turnhout wordt ook nog eens vijf keer vermeld. Verder wensen vier bedrijven een vestiging in het buitenland op te richten. Andere regio's scoren ten hoogste twee vermeldingen. Blijkbaar blijven de meeste bedrijven uit het stedelijk gebied Turnhout lokaal gebonden.

Bij de bedrijven uit de omliggende regio's die een nieuwe vestiging willen oprichten, haalt het buitenland (met inbegrip van Nederland voor de Belgische respondenten) het hoogst aantal vermeldingen: 12. De regio Antwerpen krijgt negen vermeldingen, het centrum van België zeven, Eindhoven vier, Tilburg, (Belgisch) Limburg, het Waasland en Turnhout elk drie. De drie vermeldingen van Turnhout komen van bedrijven uit stad Antwerpen (twee) en Zuid-Oost Brabant (één voor wat betreft informatica).

Figuur 46: Percentage van de bedrijven dat plannen heeft om een nieuwe vestiging op te richten, volgens sector en regio

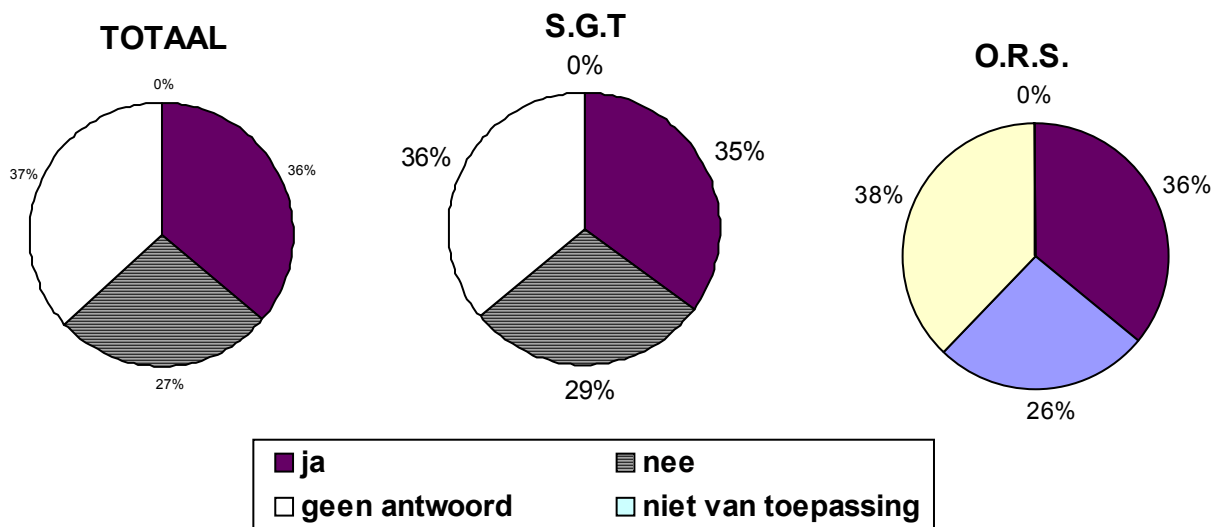
Vooraf de transportsector heeft plannen om binnen de vijf jaar een nieuwe vestiging op te richten, gevolgd door de diensten- en de bouwsector.

Een gelijkaardig beeld kan worden vastgesteld voor de omliggende regio's maar is net het tegenovergestelde in het stedelijk gebied Turnhout, daar zijn het vooral de sectoren industrie en bouw die overwegen een nieuwe vestiging op te richten.

5.4 Intra- en intersectoriële relaties

Via een analyse van de samenwerkingsverbanden tussen de bedrijven kan nagegaan worden in welke mate er sprake is van clustervorming. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen intrasectoriële relaties (samenwerkingsverbanden tussen bedrijven uit de zelfde sector) en intersectoriële relaties (samenwerkingsverbanden tussen bedrijven uit de verschillende sectoren). Er werd in de vraagstelling expliciet gesteld dat het uitbesteden van diensten niet als een samenwerkingsverband moest beschouwd worden.

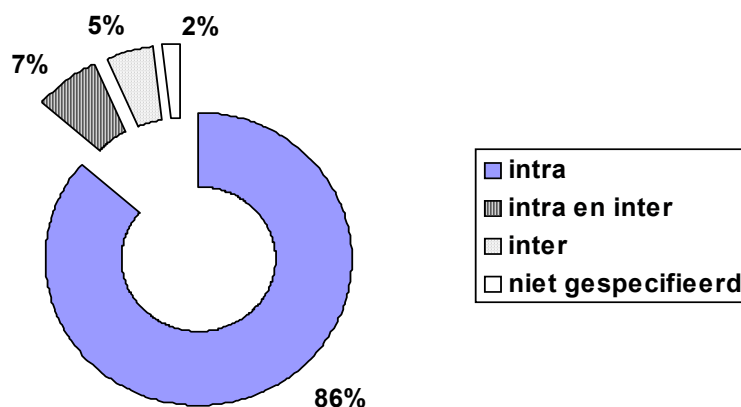
Figuur 47: Samenwerkingsverbanden

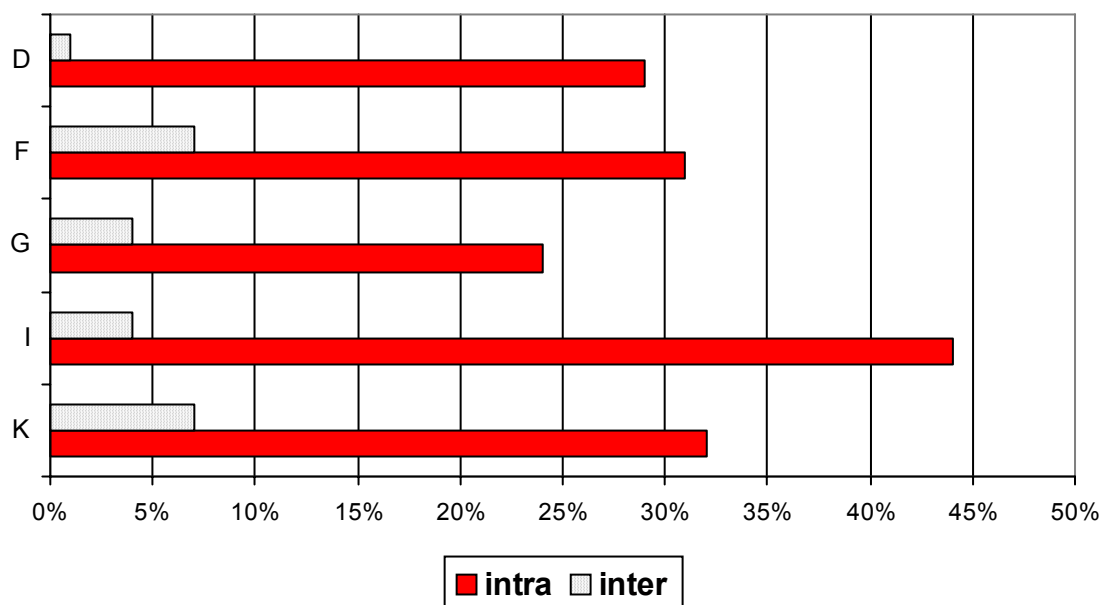
Het beeld voor het stedelijk gebied Turnhout en voor de omliggende regio's is nagenoeg gelijk: ruim 35% van de vestigingen heeft onder een of andere vorm (een) samenwerkingsverband(en) met een of meerdere andere vestigingen. Opvallend is het groot aandeel van de respondenten die deze vraag niet beantwoordt. Dit kan verklaard worden door de afwezigheid van samenwerkingsverbanden.

De bestaande samenwerkingsverbanden zijn vooral intrasectorieel.

Figuur 48: Type samenwerkingsverbanden (totale respons)

Figuur 49: Percentage van de vestigingen met intra- en/of intersectoriële relaties volgens sector

Intrasectoriële relaties komen vooral veel voor in de transportsector (I).

Intersectoriële relaties komen, zoals reeds eerder gesteld, veel minder vaak voor. In de bouwsector (F) en de dienstensector (K) komen ze iets meer voor dan in de andere sectoren.

In de grafische sector hebben 38% van de vestigingen samenwerkingsverbanden met andere vestigingen, wat meer is dan het gemiddelde van de ganse sector D. Behalve in één geval gaat het ook steeds om intrasectoriële samenwerking.

In het stedelijk gebied Turnhout blijft de samenwerking tussen de grafische bedrijven beperkt tot informele spontaan gegroeide relaties. Een gestructureerde samenwerking tussen de (veelal familiale) bedrijven is er niet.

In dit verband heeft een initiatief als het VIGC juist de bedoeling een intersectoriële cluster te creëren, met samenwerking tussen onder andere de grafische en de informatica- (Informatie- en Communicatie-Technologie) sector. Ook samenwerking met de farmaceutische is mogelijk (drukken bijsluiters, beeldvorming, ...)

Ook in de andere strategische sectoren onderhouden veel bedrijven samenwerkingsverbanden: 45% van alle vestigingen in de sector wegvervoer en logistiek en 42% in de strategische diensten.

5.5 Zin voor innovatie

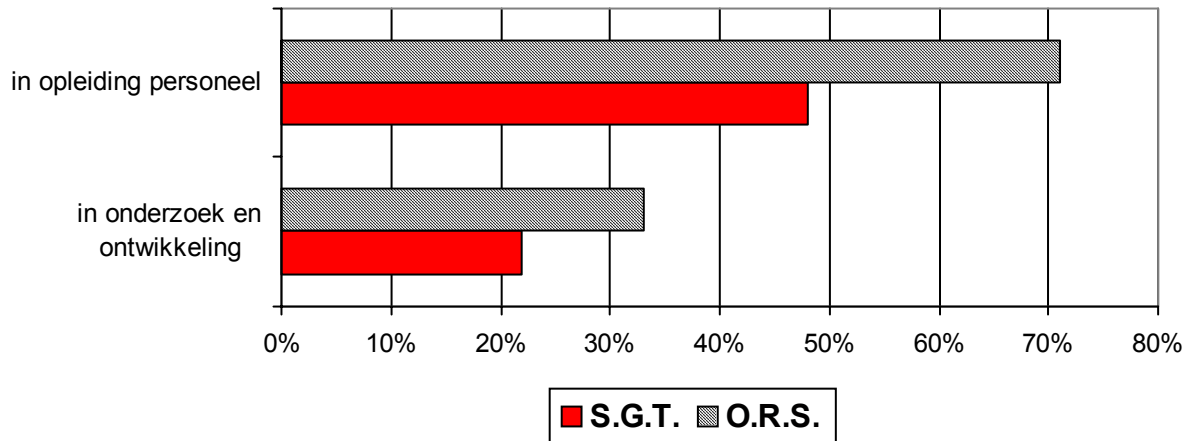
De zin voor innovatie wordt gemeten aan de hand van gegevens omtrent investeringen in opleiding personeel en O&O.

De bedrijven blijken vooral te investeren in materiële vaste activa (zie ook vitaliteit): 80 % van de vestigingen voorziet in een vervangingsinvestering. In O&O wordt door het kleinst aantal bedrijven geïnvesteerd.

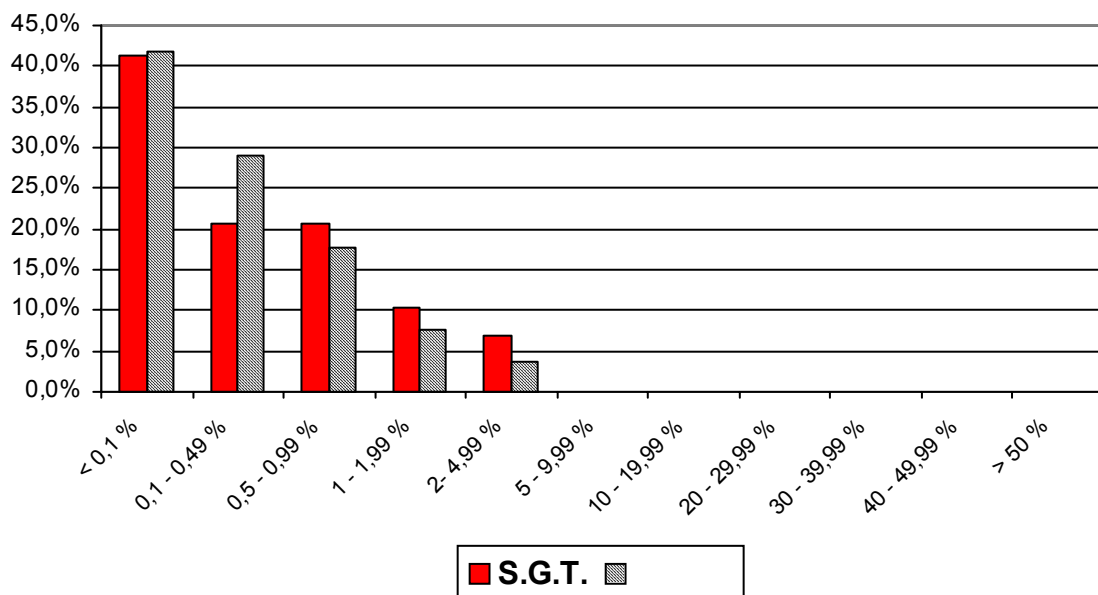
In het stedelijk gebied Turnhout zijn er minder bedrijven die de komende drie jaar gaan investeren dan in de omliggende regio's. Zowel voor wat betreft, opleiding personeel, als voor O&O is er in het

stedelijk gebied Turnhout een kleiner aandeel van de vestigingen die verklaren investeringen te voorzien

Figuur 50: Percentage van de bedrijven dat investeert in opleiding en O&O, volgens regio

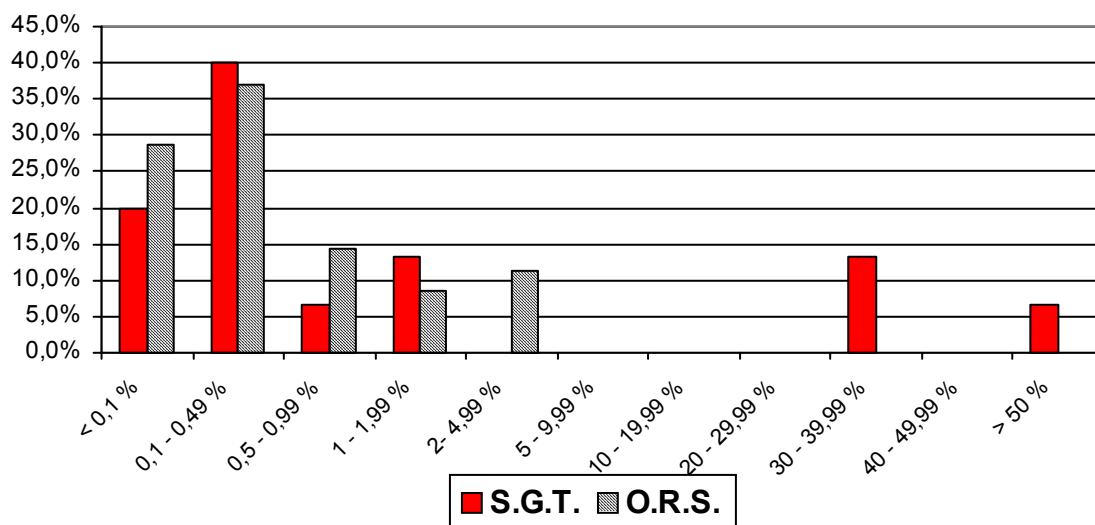

Figuur 51: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in opleiding personeel

Figuur 52: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in O&O

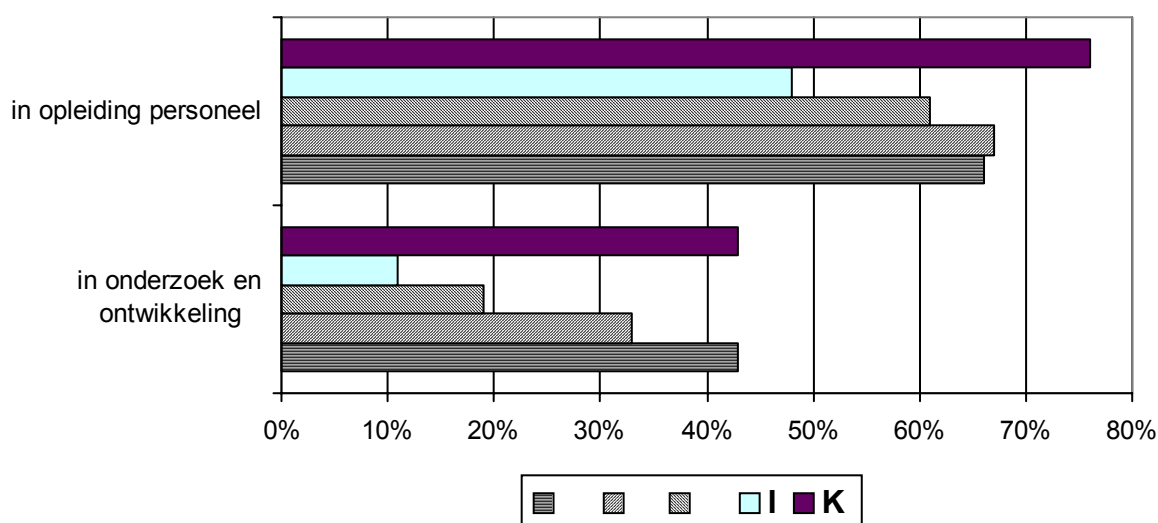

Geen enkel bedrijf investeert meer dan 5% van zijn jaarlijkse omzet in de opleiding van het personeel, het merendeel zelfs nauwelijks één procent. Voor de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout krijgen we nagenoeg dezelfde situatie als voor de vestigingen uit de omliggende regio's. De bedragen voorzien voor O&O lopen sterk uiteen.

Het investeringsgedrag verschilt ook alnaargelang de sector. Ook hier houden we enkel rekening met die respondenten die hebben aangegeven waarin geïnvesteerd wordt en tevens het voorziene bedrag hebben opgegeven.

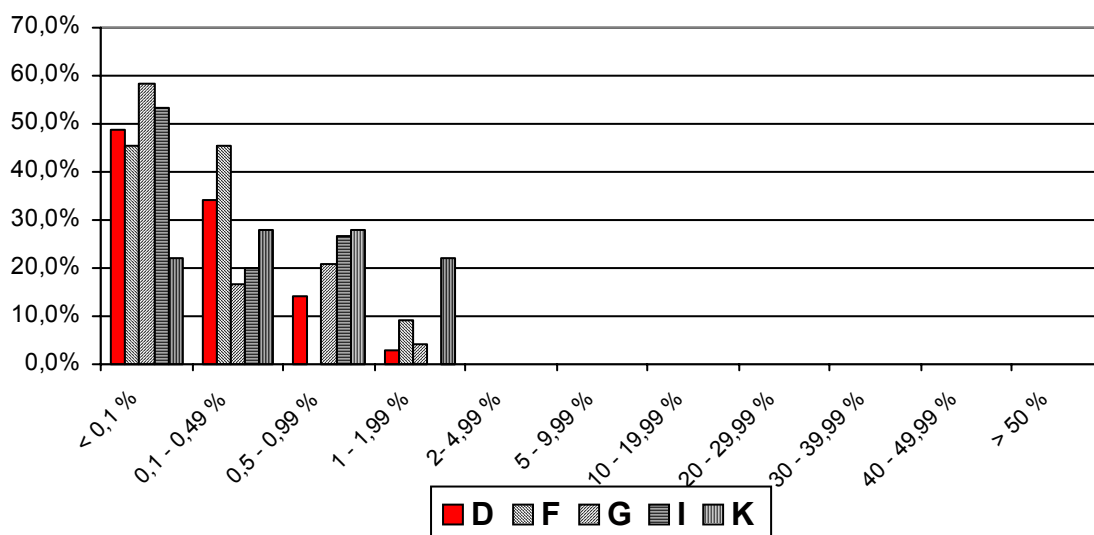
Figuur 53: Percentage van de bedrijven met investeringen, volgens sector

Een groot deel van de vestigingen investeert in de opleiding van het personeel. Enkel in de bouwsector investeert minder dan de helft van de vestigingen in opleiding. De dienstensector K is koploper, daar investeert 76% van de vestigingen in opleiding.

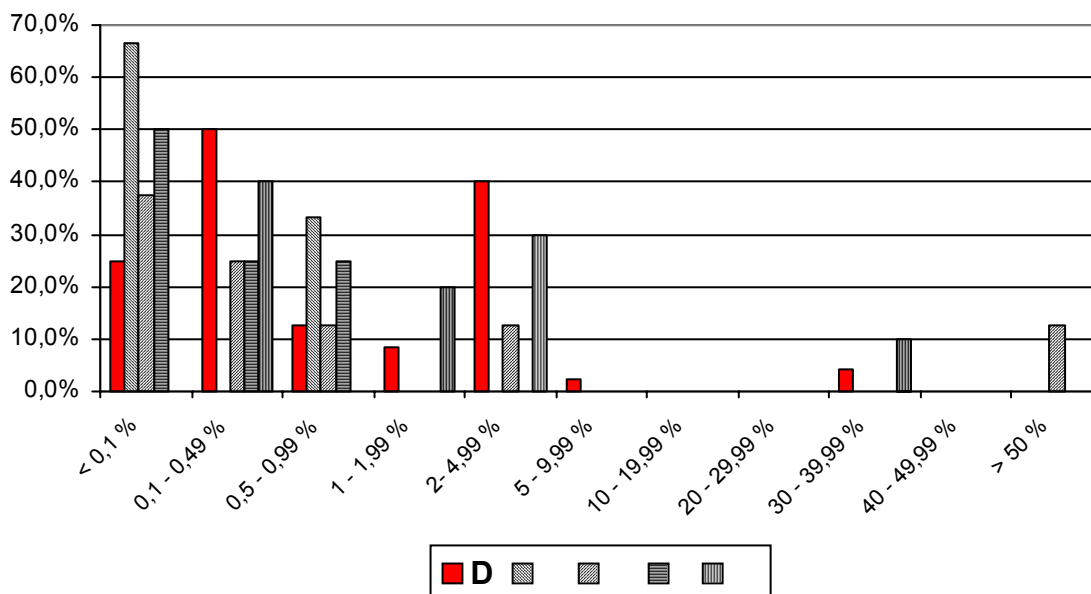
Ook wat betreft O&O is de dienstensector koploper, samen met de industrie (D): 43% van de vestigingen uit deze sectoren investeren in O&O. Ook hier is het weer de bouwsector (F) die het laagst scoort.

Figuur 54: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in opleiding personeel volgens sector

De bedragen die geïnvesteerd worden zijn laag, enkel in de dienstensector K liggen ze iets hoger (vaak tot 10% van de jaarlijkse omzet).

Figuur 55: Procent van de omzet die jaarlijks geïnvesteerd wordt in O&O

In het algemeen liggen de investeringsbedragen iets hoger dan deze voor opleiding.

De geïnvesteerde bedragen zijn relatief hoger in de sectoren industrie (D) en diensten (K). Logischerwijze liggen de bedragen laag in de sectoren bouw en transport.

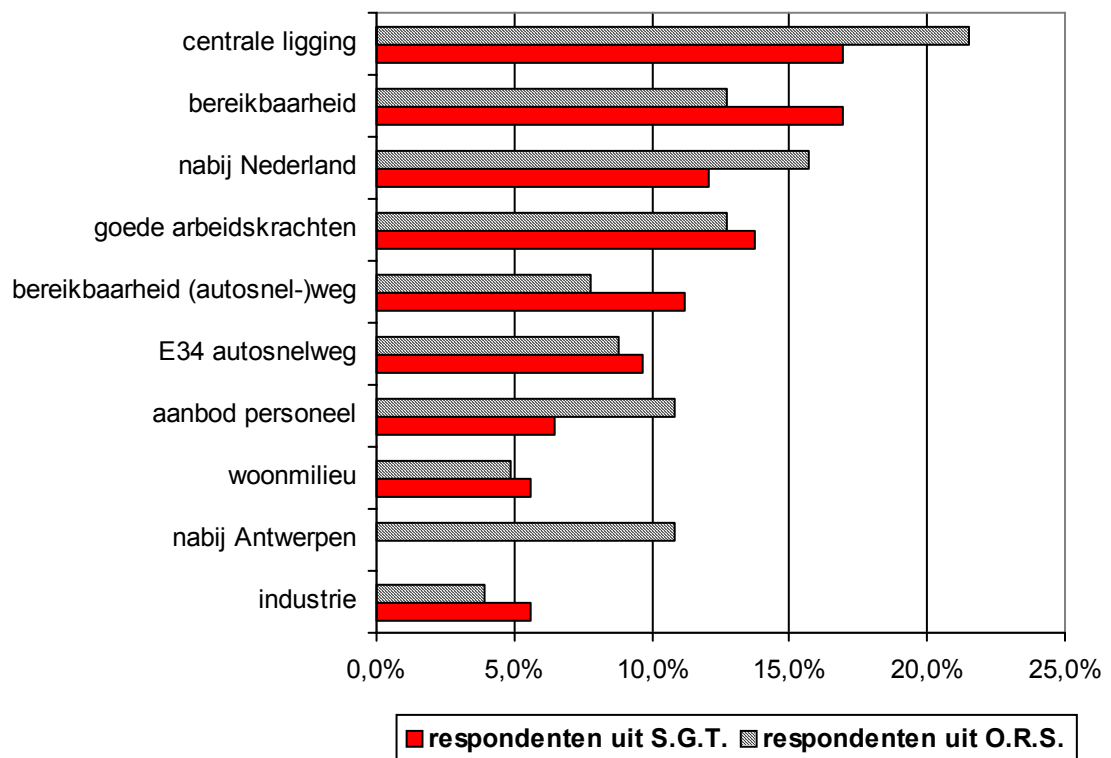
5.6 Sterkte / zwakte van het stedelijk gebied Turnhout

Aan alle respondenten werd, onder de vorm van een open vraag, gevraagd wat volgens hen de voornaamste sterkten en zwakten van het stedelijk gebied Turnhout zijn.

5.6.1 Sterkten

In het totaal antwoorden 226 respondenten op de vraag naar de voornaamste sterkten van het stedelijk gebied Turnhout, dat is een antwoordpercentage van 39%. Voor de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout zelf bedraagt het antwoordpercentage 61% (124 respondenten), voor die uit de omliggende regio's 27% (102 respondenten). Het betrof een open vraag, de respondenten mochten meerdere antwoorden invullen.

Figuur 56: Sterkten van het stedelijk gebied Turnhout, uitgedrukt in percentage van het aantal respondenten die deze vraag beantwoordden

Enkel de antwoorden die in het totaal meer dan tien keer vermeld werden zijn weerhouden.

De sterkten van het stedelijk gebied Turnhout hebben vooral betrekking op aspecten van bereikbaarheid en ligging.

De bereikbaarheid in het algemeen en die langs de E34 in het bijzonder wordt vooral door de vestigingen uit het stedelijk gebied Turnhout als een troef aanzien.

De vestigingen uit de omliggende regio's schatten vooral de ligging hoog in, de bereikbaarheid iets minder. De ligging is centraal en de nabijheid van Nederland en Antwerpen zijn positief. Opvallend is

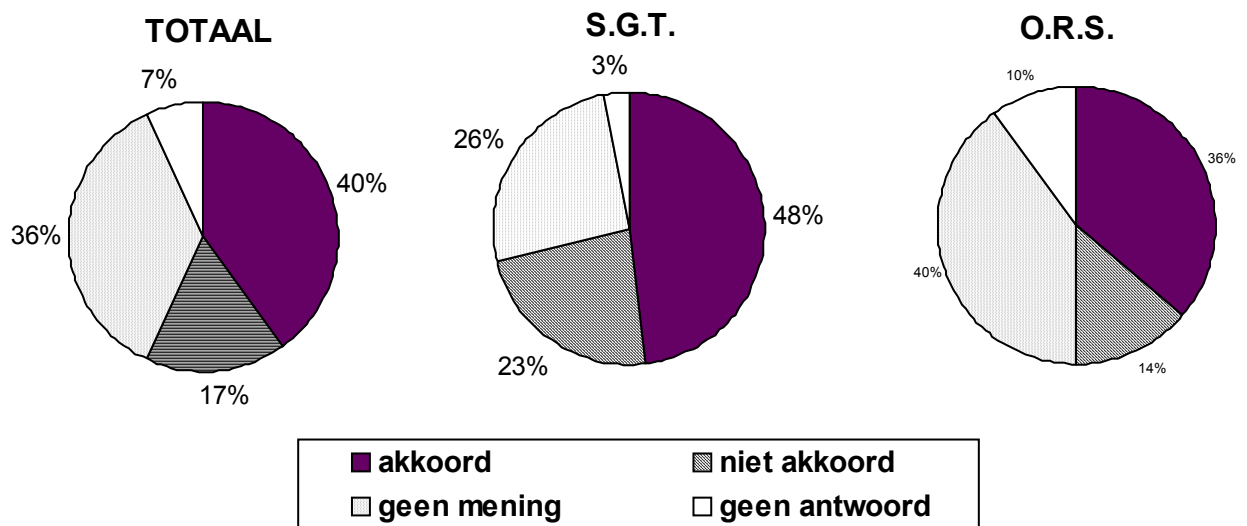
dat dat laatste door de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout helemaal niet als een sterkte wordt beschouwd.

Het zijn vooral de respondenten uit Nederland die de ligging van het stedelijk gebied Turnhout als een troef zien. Van 22 respondenten uit de omliggende regio's die centrale ligging als sterkte invullen, zijn er 16 uit Nederland (acht uit zuid-oost Brabant, vier uit midden Brabant en vier uit West-Brabant). Slechts 6 Belgische respondenten van buiten het stedelijk gebied Turnhout zien de ligging als een sterkte.

De ligging nabij Nederland wordt dan weer eerder door de Belgen als een troef beschouwd: van de 31 die het een sterkte vindt komen er 15 uit het stedelijk gebied Turnhout, 10 uit de omliggende regio's in België en 6 uit Nederland.

Het merendeel van de respondenten vindt trouwens dat het stedelijk gebied Turnhout een economisch voordeel heeft door haar ligging nabij Nederland.

Figuur 57: Mening over de uitspraak “Het stedelijk gebied Turnhout heeft een economisch voordeel dankzij haar ligging vlakbij Nederland”

In het stedelijk gebied Turnhout vindt 48% van de vestigingen dat de ligging nabij Nederland een economisch voordeel is, anderzijds vindt 23% van niet. Bij de respondenten uit de omliggende regio's is de verhouding 36% akkoord en 14% niet akkoord maar is er 50 % die geen mening heeft of niet antwoordt.

Van de Nederlandse respondenten vindt 41% dat het stedelijk gebied Turnhout een economisch voordeel heeft door de ligging vlakbij Nederland, slechts 2% is niet akkoord. Ook hier echter weer een grote groep die geen mening heeft (48%) of niet antwoordt (9%).

In de strategische sectoren ziet vooral de grafische sector een economisch voordeel in de nabijheid van Nederland: 46% gaat akkoord met bovenstaande stelling; in de sector wegvervoer en logistiek is dat 39%, in de dienstensector 32%.

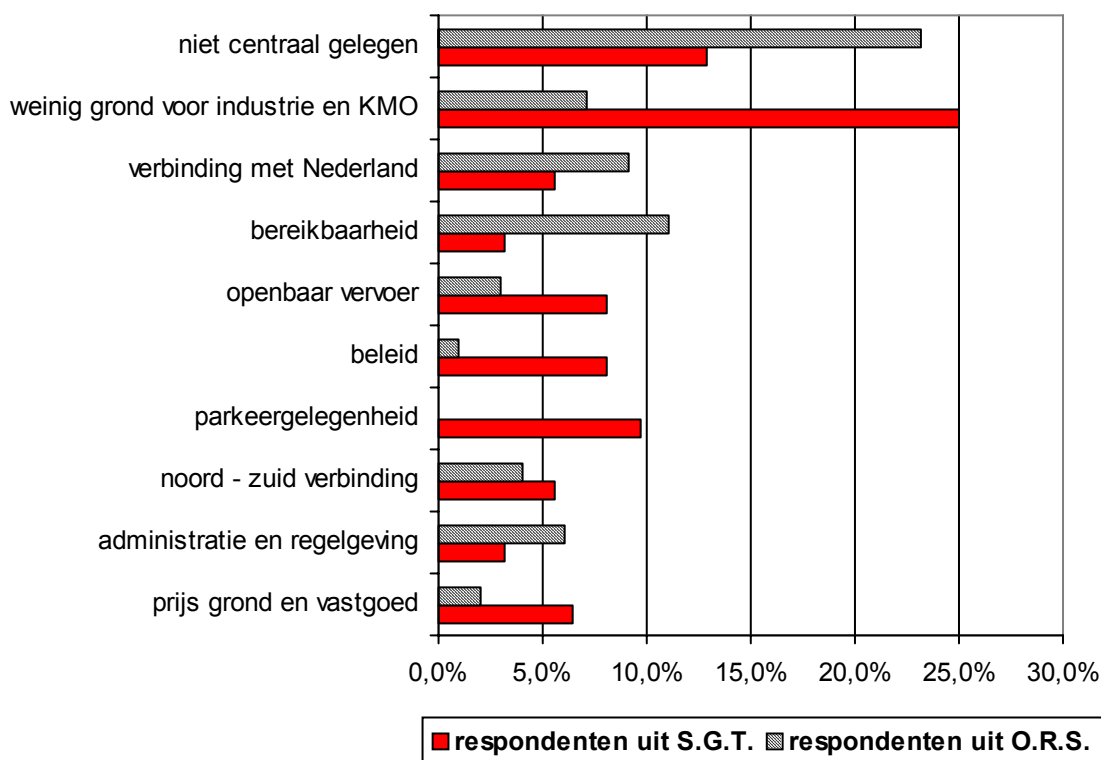
Niettemin is er weinig concrete samenwerking tussen Belgische en Nederlandse bedrijven. Dit is deels te verklaren door de slechte verbinding (behalve met Eindhoven) maar er is ook weinig vraag naar, vooral niet vanuit Nederland.

De belangrijkste sterkte die niet met ligging en bereikbaarheid te maken heeft, is dat het stedelijk gebied Turnhout (en de Kempen in het algemeen) beschikt over goede arbeidskrachten. In dat verband wordt nogal eens verwezen naar “de Kempense mentaliteit”. In de positieve zin wijst dit op de inzet en het doorzettingsvermogen van de Kempische arbeiders; in negatieve zin op hun geslotenheid, koppigheid, lage mobiliteit (honkvastheid) en een gebrek aan ambitie. Volgens enkele ondernemers is die typische mentaliteit aan het afzwakken.

5.6.2 Zwakten

In het totaal antwoorden 223 respondenten op de vraag naar de voornaamste sterkten van het stedelijk gebied Turnhout, dat is een antwoordpercentage hetzelfde als bij de vraag naar de sterkten: 38%. Voor de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout zelf bedraagt het 61%, voor die uit de omliggende regio's 27%.

Figuur 58: Zwakten van het stedelijk gebied Turnhout , uitgedrukt in percentage van het aantal respondenten die deze vraag beantwoordden

Opnieuw worden enkel die antwoorden weergegeven met minstens 10 vermeldingen.

Was hiervoor de centrale ligging nog het sterkste punt voor het stedelijk gebied Turnhout, dan blijkt de ligging ook de grootste zwakte te zijn. Het zijn vooral de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout zelf (16) en deze uit het arrondissement Antwerpen (13) die het stedelijk gebied Turnhout niet centraal gelegen vinden. In totaal wordt dit punt 39 keer als zwakte vernoemd.

Voor de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout is het gebrek aan bedrijventerreinen duidelijk het grootste probleem, voor de ligging, het gebrek aan parkeergelegenheid (meer specifiek in het centrum van Turnhout), het openbaar vervoer en het beleid.

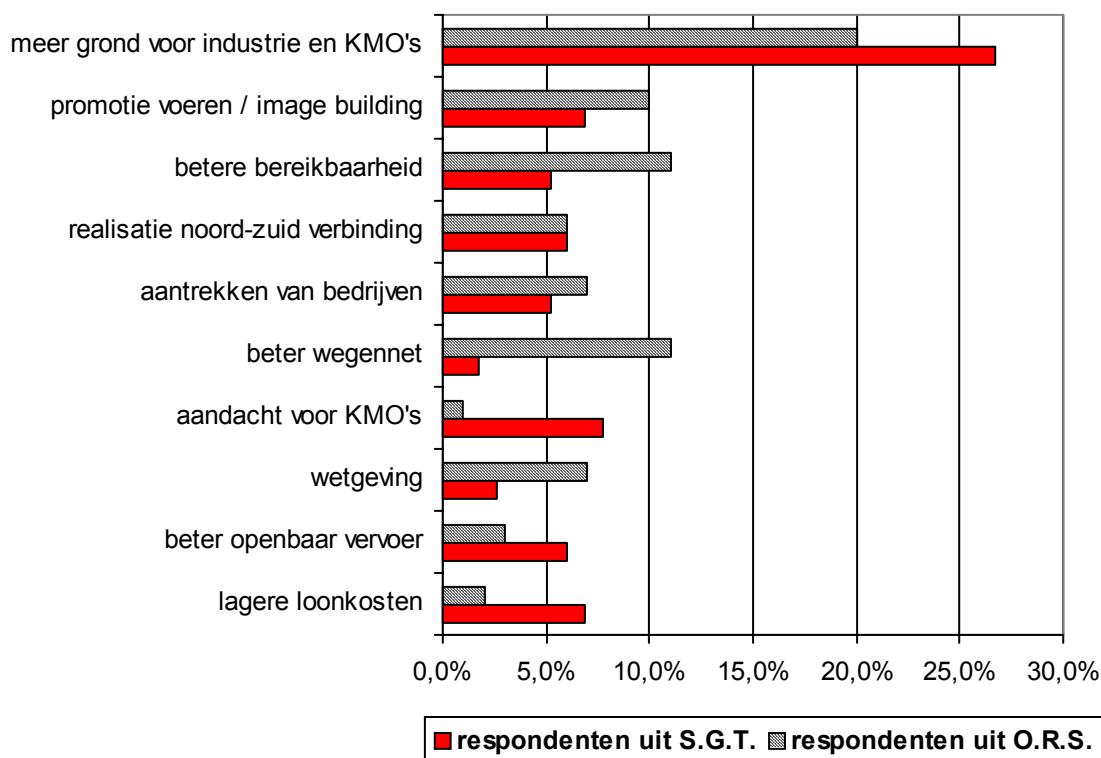
De respondenten uit de omliggende regio's vinden eerder de ligging, de bereikbaarheid en de slechte verbinding met Nederland een probleem.

Ook de problematiek van de noord-zuid verbinding komt hier reeds aan bod.

5.6.3 Nodige verbeteringen

De vraag "Wat moet er volgens u zeker veranderen om van het stedelijk gebied Turnhout een bloeiende economische kern te maken?" haalt in vergelijking met de twee vorige vragen, een iets lager antwoordpercentage bij de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout: 57%. Dat voor de omliggende regio's blijft op 26%, het algemeen antwoordpercentage voor deze vraag bedraagt 37%. Volgende antwoorden worden minstens 10 keer vermeld:

Figuur 59: Nodige verbeteringen om van het stedelijk gebied Turnhout een bloeiende economische kern te maken. , uitgedrukt in percentage van het aantal respondenten die deze vraag beantwoordden

Voor 26,7% van de respondenten uit het stedelijk gebied Turnhout en 20% uit de omliggende regio's is het ter beschikking stellen van grond voor industrie en KMO een noodzakelijke voorwaarde voor economische ontwikkeling. Sommige respondenten achten het ook noodzakelijk om een aantal grotere percelen voor te behouden voor grote projecten in plaats van de beschikbare terreinen meteen te 'verkavelen'.

Verder vindt men vooral in de omliggende regio's dat de bereikbaarheid van het stedelijk gebied Turnhout moet verbeteren door een verdere uitbouw van het wegennet. Zowel in het stedelijk gebied Turnhout als erbuiten is er vraag naar de realisatie van de noord-zuid verbinding. Daarmee bedoelen de respondenten in het algemeen een verbinding Leuven – Turnhout – Nederland (en specifiek Tilburg). Ook bedrijven in Breda en Tilburg zijn vragende partij voor een betere noord-zuid verbinding, vooral richting Brussel en Luik.

Ook vanuit de regio Hoogstraten is er vraag naar een verbinding met Turnhout.

Opvallend is dat men in het stedelijk gebied Turnhout expliciet meer aandacht vraagt voor de situatie van de KMO's. Sommigen vinden dat de gemeenten te weinig aandacht besteden aan kleine ondernemingen en de middenstand.

Ook een beter openbaar vervoer en lagere loonkosten staan vooral in het stedelijk gebied Turnhout op het verlanglijstje.

Volgens de mondelinge enquête is er in het stedelijk gebied Turnhout ook vraag naar congresruimte, beter openbaar vervoer van en naar de industrieterreinen en een verder uitgebouwd netwerk van kinderopvang.

Inhoudsopgave

---

0. Inleidende situering.....	1
1. Doelstelling en methodiek.....	1
2. Selectie onderzoekspopulatie.....	4
2.1 Schriftelijke enquête.....	4
2.2 Mondelinge enquête.....	5

3.	Inhoud van de enquête	6
3.1	Schriftelijke enquête	6
3.2	Mondelinge enquête.....	7
4.	Responsgraad	8
5.	Resultaten.....	11
5.1	Aantrekkelijkheid.....	11
5.1.1	Welke factoren beïnvloeden de keuze van een vestigingsplaats?	12
5.1.2	Voornaamste troeven van het stedelijk gebied Turnhout.....	14
5.1.3	Voornaamste knelpunten van het stedelijk gebied Turnhout.....	26
5.2	Concurrentiekracht.....	33
5.2.1	Aankoopmarkt.....	33
5.2.2	Afzetmarkt.....	35
5.2.3	Export.....	36
5.2.4	Uitbesteding diensten.....	37
5.2.5	Lokale binding	37
5.3	Vitaliteit	38
5.3.1	Winst en winstverwachting	38
5.3.2	Investerings in materiële vaste activa	39
5.3.3	Uitbreidingsplannen	43
5.3.4	Plannen om een nieuwe vestiging op te richten.	44
5.4	Intra- en intersectoriële relaties	45
5.5	Zin voor innovatie.....	47
5.6	Sterkte / zwakte van het stedelijk gebied Turnhout	51
5.6.1	Sterkten	51
5.6.2	Zwakten.....	53
5.6.3	Nodige verbeteringen.....	54
6.	Besluit.....	56
	Bijlage I: NACE-BEL-codes.....	57
	Bijlage II: Participanten mondelinge enquête.....	59
	Bijlage III: Enquêteformulier.....	61